

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
«___» _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Податкова та митна справа»
на тему «Пряме оподаткування та його вплив на фінансові результати
підприємницької діяльності»

Виконавець:

здобувачка 2 групи 4 курсу
факультету фінансів та банківської справи
Попель Анастасія Євгенівна _____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Дубовик Ольга Юхимівна _____
/підпис/

ОДЕСА – 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи прямого оподаткування	6
1.1. Історичні підвалини становлення прямого оподаткування	6
1.2. Економічний зміст прямого оподаткування	17
1.3. Нормативно-правове забезпечення системи прямого оподаткування .	24
РОЗДІЛ 2. Оцінювання ефективності системи прямого оподаткування в Україні	43
2.1. Моніторинг податкових надходжень при формуванні дохідної частини бюджету України	43
2.2. Методи визначення податкового навантаження на підприємстві.....	54
2.3. Аналіз впливу прямого оподаткування на фінансові результати підприємницької діяльності.....	61
РОЗДІЛ 3. Напрями реформування системи прямого оподаткування України	68
3.1. Специфіка формування системи прямого оподаткування країн ЄС	68
3.2. Проблеми і перспективи функціонування системи прямого оподаткування в Україні	75
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність. У сучасних умовах ведення бізнесу податкова система відіграє ключову роль у формуванні фінансових результатів підприємств. Зокрема, прямі податки – податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, податки на майно тощо – мають безпосередній вплив на розмір чистого прибутку, інвестиційну активність та загальну фінансову стабільність суб'єктів господарювання. В умовах економічної нестабільності, змін податкового законодавства та посилення фіскального навантаження особливо важливо оцінити, яким чином пряме оподаткування впливає на фінансові показники підприємств різних форм власності та галузей.

Актуальність теми зумовлена необхідністю пошуку оптимальних механізмів оподаткування, які б забезпечували як наповнення бюджету, так і створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва. Розуміння впливу прямих податків на фінансові результати дозволяє підприємствам ефективніше планувати господарську діяльність, а законодавцям – розробляти більш збалансовану податкову політику.

Багато вчених, економістів, фінансистів займалися дослідженням прямого оподаткування присвятили свої праці такі вітчизняні науковці як: Ю. І. Турянський [5], В. Носевич [14], М. С. Малий [19], Р. М. Гринюк [48], Т. Жибер [17], О.Л. Діброва [20] та інші.

Цим і викликана актуальність вибору даної теми.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження системи прямого оподаткування в Україні задля визначення напрямів її вдосконалення з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

Завдання кваліфікаційної роботи

Для досягнення поставленої мети у роботі було визначено такі основні завдання:

- дослідити історичні аспекти становлення та розвитку системи прямого оподаткування;

- розкрити економічний зміст та сутність прямих податків у сучасній податковій системі;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення прямого оподаткування в Україні;
- здійснити моніторинг податкових надходжень від прямих податків до державного бюджету України;
- розглянути та охарактеризувати методи оцінки податкового навантаження на підприємства;
- проаналізувати вплив прямого оподаткування на фінансові результати підприємницької діяльності;
- дослідити специфіку формування системи прямого оподаткування в країнах Європейського Союзу;
- визначити основні проблеми функціонування системи прямого оподаткування в Україні та запропонувати напрями її вдосконалення.

Об’єкт дослідження є процес функціонування системи оподаткування, зокрема прямих податків, у контексті її впливу на фінансово-економічну діяльність суб’єктів підприємництва.

Предмет дослідження є економічні та правові аспекти прямого оподаткування та їхній вплив на фінансові результати підприємницької діяльності.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використовувалися такі методи наукового дослідження:

- історичний метод – для аналізу етапів становлення та розвитку прямого оподаткування;
- системний підхід – для вивчення структури та функціонування системи прямого оподаткування;
- економіко-статистичний метод – для аналізу податкових надходжень та оцінки податкового навантаження;

- метод порівняльного аналізу – для дослідження досвіду країн Європейського Союзу;
- аналітичний метод – для оцінювання впливу прямих податків на фінансові результати підприємств;
- графічний метод – для візуалізації результатів дослідження;
- індукція та дедукція – для формування узагальнень та висновків щодо ефективності прямого оподаткування.

Інформаційна база дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України з питань прямого оподаткування, звітні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, Державної служби статистики України та публікації вітчизняних й зарубіжних науковців.

Публікації. Результати кваліфікаційної роботи бакалавра викладено в тезах на тему «Соціальний аспект оподаткування доходів фізичних осіб» у збірнику тез за матеріалами доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні виклики інноваційного розвитку економіки людських ресурсів у глобальному вимірі», м. Одеса, ОНЕУ, 25-26 жовтня 2024 року.

Структура й обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (49 найменувань), 7-ми додатків. Загальний обсяг роботи становить 101 сторінок. Робота містить 14 таблиць, 14 рисунків.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи прямого оподаткування

1.1. Історичні підвалини становлення прямого оподаткування

Державне регулювання економікою та міжнародними економічними відносинами відіграє ключову роль у соціальному і економічному розвитку країни. Під час здійснення регулювання держава використовує різноманітні інструменти та методи впливу на економіку, такі як бюджет, кредитно-грошова політика, законодавство в галузі економіки і система оподаткування.

Податки є невід'ємною складовою фінансово-бюджетної системи та можуть бути порівняні з "кровоносними судинами", що забезпечують життєво важливий потік фінансових ресурсів. Очевидно, що вони мають величезний вплив на розвиток і регулювання економічних відносин. [1]

Існує значна кількість наукових робіт як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, присвячених історії податків, оподаткування та їх етапам розвитку. Питання періодизації історії оподаткування на етапи, за певними ознаками, залишається актуальним і сьогодні.

Англійський економіст Сіріл Паркінсон (1909–1993) стверджував: "Оподаткування старе, як світ, і його початкова форма виникла, коли який-небудь вождь перекривав річку або гірський перевал і стягував плату за прохід з купців та туристів".[2]

Виникнення та розвиток системи оподаткування є результатом соціально-економічного розвитку держави і суспільства. Різні дослідники мають різні підходи до періодизації еволюції податків, виходячи з їх економічної сутності, функцій та співвідношення між прямими та непрямими податками. Найбільш розповсюдженою концепцією на сьогоднішній день є концепція Янжула І.І., який поділяв на три етапи розвитку системи оподаткування (див. табл. 1.1): перший етап охоплює стародавні часи і початок середньовіччя, другий - XVI-XVIII століття, а третій етап охоплює XIX століття та продовжується до наших днів.

Відомий американський фінансист Едвін Селігмен (1861–1939) виділив сім етапів розвитку податків, кожному з яких притаманні певні особливості:

Ідея дару. У ранніх феодальних державах податки сприймалися як добровільні подарунки правителям. У середньовічній Англії поняття "податок" і "дар" були майже тотожними та позначалися одним словом — gift.

Таблиця 1.1

Етапи розвитку системи оподаткування

Етап	Період	Характеристика
I етап	Стародавній світ - початок середньовіччя	Нерозвиненість та випадковий характер податків. Переважання неподаткових доходів.
II етап	XVI - XVIII СТ	Податки починають виступати в якості постійного джерела фінансування доходів держави. Поява великої кількості нових податків. Основна роль відводиться непрямими податкам.
III етап	XIX ст. - наші часи	Податки перетворюються на основне джерело державних доходів. Виникають більш зрілі та удосконалені форми оподаткування. Формуються податкові системи, які включають відносно невелику кількість найбільш ефективних у фінансовому і соціальному відношенні податків.

Джерело: [3]

Порівняння податку з проханням держави про підтримку. Держава зверталася до населення із запитом на допомогу.

Концепція допомоги державі. Закріплюється уявлення про податки як внесок громадян на підтримку влади.

Ідея жертви заради суспільного блага. Громадяни добровільно відмовлялися від частини своїх доходів заради загального добробуту. Одним із

перших податків була десятина – добровільне пожертвування в розмірі 10% від усіх доходів, яке, втім, мало фіксовану ставку та встановлений термін сплати.

Усвідомлення податку як обов'язку. Починаючи з XIII–XIV століть до н.е., податки набувають регулярного характеру, зокрема прибуткові та подушні податки у Персії, Китаї та Вавилоні.

Ідея державного примусу. Податки перестають бути добровільними й починають стягуватися примусово.

Формування концепції фіксованої податкової ставки. Уряд самостійно встановлює розмір податкових зобов'язань незалежно від волі платника.

Варто також врахувати, що на першому етапі оподаткування слід розглядати не лише ідею дару, а й данину. Однією з найдавніших форм податків була данина, яку стягували із завойованих народів. Усі матеріальні цінності переходили до завойовників як військова здобич, що покривала витрати на війни. Іншими словами, першим прообразом податків можна вважати податок із підкорених народів.

Данина як форма податку чітко проявилася пізніше у Київській Русі. Спочатку вона існувала у вигляді добровільних приношень, але згодом стала основним джерелом доходів князівської казни. Спочатку вона була нерегулярною, а з часом набула систематичного характеру як прямий податок. Відомо, що князь Олег (879–912 рр.) активно запроваджував данину серед підкорених племен.

Збір данини здійснювався двома способами: «*повозом*», коли платники самостійно доставляли її до Києва, та «*полюддям*», коли княжі дружинники особисто вирушали за збором.

Згодом добровільні приношення поступово трансформувалися в обов'язкові та періодично сплачувані податки. Данина і дар наближалися одне до одного, зрештою зливаючись у єдину систему податків.[4]

Таким чином, загальними тенденціями розвитку оподаткування можна вважати історичну генезу від дару до обов'язку та примусу, з переходом до використання ідей соціальності.

Історія становлення саме прямого оподаткування демонструє його еволюцію від примітивних зборів у натуральній формі до складних багатоступеневих систем з прогресивною шкалою ставок. Дослідження історичних підвалин прямого оподаткування дозволяє зрозуміти логіку його розвитку, вплив суспільних відносин і економічних змін на формування податкових механізмів. У різні історичні періоди ця система трансформувалася, відображаючи потреби державного управління, економічні моделі та соціальні реалії кожної епохи.

З історичної перспективи механізми прямого фіскального регулювання процесів перерозподілу фінансових ресурсів сформувалися значно раніше, ніж система непрямих податків, які застосовувалися до проміжного та кінцевого споживання. Згодом вони набули ключового значення у структурі податкових надходжень, особливо в умовах ринкової економіки, заснованої на принципах приватної власності та конкурентних відносин.

У такій економічній системі лише ті податки, що забезпечували державі інструменти для коригування розподілу доходів відповідно до принципу соціальної справедливості, змогли отримати широку суспільну підтримку. Під впливом суспільного запиту було запроваджено оподаткування доходів (прибутків), а його законодавче закріплення значною мірою відбулося під впливом ідей соціалістичного руху.

З метою мінімізації ризиків соціально-політичної напруги представники буржуазії були змушені підтримати впровадження податку на прибуток, розглядаючи його як компромісний захід для збереження економічної та соціальної стабільності. [5]

Пряме оподаткування в Україні розвивалося у межах загальносвітових тенденцій, однак із власною специфікою. У Київській Русі (VIII–XIII ст.) прямі податки мали форму данини та оброку, які сплачували як підкорені племена, так і місцеве населення. За часів Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої (XIV–XVI ст.) переважали прямі податки, зокрема розкладна форма оподаткування, ліквідація консолідованої відповідальності громад і часткове

запровадження орендного права на збір податків. У козацьку добу (XVI–XVII ст.) застосовувалися прямі реальні податки, що стягувалися у натуральній формі, а податковий тягар був значно нижчим, ніж у європейських країнах.

У складі Російської імперії (кінець XVII – початок XX ст.) в Україні запровадили подушний податок, який згодом замінили прибутково-майновими податками. На західноукраїнських землях у складі Австро-Угорської імперії переважало поземельне оподаткування. У період Української Народної Республіки, Гетьманату та Директорії (1917–1919 рр.) діяла податкова система Російської імперії з певними змінами, а також запроваджені фіскальні монополії.

За радянських часів (XX ст.) пряме оподаткування трансформувалося: спочатку застосовували прибуткові й майнові податки, згодом їх замінили вилученням прибутків підприємств. Післявоєнний період характеризувався зменшенням податкового тиску, однак податки відігравали виключно фіскальну роль. Наприкінці 80-х років XX ст. відбулося відродження податкової системи, що призвело до прийняття Закону СРСР "Про податки з підприємств, об'єднань та організацій" у 1990 році.

З набуттям незалежності України (1991 р.) система прямого оподаткування поступово розвивалася, зменшувалися податкові ставки та оптимізувалися пільги. Якщо у 90-х роках основу доходів бюджету формували непрямі податки, то через десятиліття їх частка зменшилася на користь прямих. В останні роки через воєнний стан знову переважають непрямі податки. [6]

Розглянемо основні аспекти розвитку податкових відносин у Європі.

1. Ранній етап розвитку прямих податків у Європі

У ранньому Середньовіччі основними податковими зобов'язаннями були подушні та особисті податки, що сплачувалися всіма громадянами незалежно від їхніх доходів. Податкова система базувалася на феодальних відносинах, і податки часто сплачувалися не грошима, а натуральними оброками, сільськогосподарською продукцією або військовою службою.

Важливим етапом стало введення десятини – релігійного податку, що спрямовувався на утримання церкви та духовенства. Із розвитком міст з'явилися

торгові мита та податки на ремісничу діяльність, що сприяло формуванню локальних бюджетів. Податкова система того часу не враховувала рівень доходів платників, що призводило до значного фінансового навантаження на бідніші верстви населення.

2. Еволюція прибуткового оподаткування

Перші спроби запровадження прибуткового податку відбулися у Великій Британії наприкінці XVIII століття з метою фінансування військових кампаній.

- Переваги прибуткового податку:
 - Простота адміністрування та прогнозованість надходжень.
 - Пропорційність, оскільки ставки можуть змінюватися залежно від рівня доходу.
 - Відносна прозорість, що сприяє ефективному розподілу фінансових ресурсів.
- Основні недоліки:
 - Втручання держави у приватну власність і доходи громадян.
 - Створення умов для ухилення від сплати податків через офшорні зони або тіньову економіку.
 - Потенційне зменшення стимулів для розвитку бізнесу через підвищене податкове навантаження.

Протягом XIX–XX століть прибутковий податок став ключовим джерелом бюджетних доходів у більшості європейських країн.

3. Особливості податкових систем європейських країн

Англія

- Починаючи з XIX століття, основні податки концентрувалися на прибутковому податку, що охоплював доходи громадян і компаній.
- Основні джерела оподаткування включали орендні платежі, доходи з землеволодіння, промислові прибутки та пенсії.
- Податкова система була адаптована до потреб ринкової економіки та стимулювала розвиток капіталу.

Франція

Функціонувала складна п'ятиканальна система оподаткування:

- Квартирний податок – стягувався з житлових приміщень.
- Поземельний податок – залежав від вартості землі.
- Податок на доходи від промисловості.
- Промисловий податок – на виробничу діяльність.
- Податок на нерухомість – враховував вартість майна.
- Пруссія
- Податкова система мала багато спільного з французькою, включаючи класний, прибутковий, поземельний та промисловий податки.
- Важливою особливістю було запровадження класового підходу, що означало різні податкові ставки для різних груп населення.

4. Специфіка окремих видів податків

Домовий податок

- Широко застосовувався у Франції, Австрії.
- Враховувався на основі кількості вікон і дверей у будинку (з часом цей принцип змінювався на оцінку загальної вартості майна).

Податок на нерухомість

- Основний фіскальний інструмент у Швейцарії, Англії та США.
- Визначався ринковою вартістю об'єкта нерухомості та регіональними податковими ставками.
- Промисловий податок
- Поділявся на категорії залежно від виду діяльності підприємства.
- Ставки варіювалися залежно від прибутковості бізнесу.

Прибутковий податок

- Базувався на фінансових результатах компаній та громадян.
- Використовувався для перерозподілу доходів і стабілізації економіки.

Податки на професійну діяльність

- Стягувалися за право ведення певного виду діяльності (Франція, Англія).
- Регулювалися державними та муніципальними органами.

5. Розвиток прибуткового оподаткування у XIX – XX століттях

Введення прогресивного прибуткового податку дозволило більш справедливо розподіляти фінансове навантаження між різними соціальними групами.

Вплив на економіку:

- Використання податкових ставок для регулювання економічних циклів.
- Створення фіскальних стимулів для підприємств через зниження ставок або податкові пільги.
- Використання прибуткового оподаткування як інструменту боротьби з монополізацією ринку.

У XX столітті прибутковий податок став одним із головних джерел фінансування державних витрат, включаючи соціальні програми та інфраструктурні проєкти.

6. Принципи сучасного прибуткового оподаткування

Визначення платників: податок охоплює фізичних осіб (громадян) і юридичних осіб (компанії, корпорації).

Сучасні принципи прибуткового оподаткування:

- Визначення мінімального неоподаткованого доходу – забезпечення соціального захисту малозабезпечених верств населення.
- Зниження податкового навантаження на рівні акціонерів – запобігання подвійного оподаткування корпоративних доходів.
- Можливість зменшення оподаткованого прибутку – врахування витрат компаній на розвиток, інновації та соціальні потреби.

— Регулювання подвійного оподаткування – підписання міжнародних угод, які дозволяють уникнути подвійного оподаткування для компаній, що працюють у різних країнах.[6]

Таблиця 1.2

Основні аспекти розвитку податкових відносин у Європі

№	Аспект	Опис
1	Ранній етап розвитку прямих податків у Європі	Основу складали подушні та особисті податки, що не враховували рівень доходів. Податки сплачувалися з окремих осіб, певних видів доходів, майна та власності.
3	Еволюція прибуткового оподаткування	Введення прибуткового податку у XVIII ст. Переваги: простота, прозорість, пропорційність. Недоліки: втручання держави у власність, накопичення капіталу поза економікою, обмеження стимулів для бізнесу.
4	Особливості податкових систем європейських країн	Англія: прибутковий податок як основний податковий механізм. Франція: п'ятиканальна система (квартирний, поземельний, поромовий, промисловий податки, податок на нерухомість). Пруссія: аналогічна система з класним підходом.
6	Специфіка окремих видів податків	Домовий податок (Франція, Австрія), податок на нерухомість (Швейцарія, Англія, США), промисловий податок, прибутковий податок, податки на професійну діяльність (Франція, Англія).
7	Розвиток прибуткового оподаткування у XIX – XX століттях	Став основним джерелом бюджетних доходів. Використовувався як макроекономічний стабілізатор, фіскальний регулятор, стимулювання капіталовкладень. Впливав на антимонопольну політику та інвестиції.
8	Принципи сучасного прибуткового оподаткування	Визначення платників: юридичні та фізичні особи. Принципи: вивільнення частини прибутку з-під оподаткування, зниження оподаткування на рівні акціонерів, зменшення прибутку, що підлягає оподаткуванню, організація подвійного оподаткування.

Складено автором на основі джерела:[6]

З еволюцією уявлень про роль держави в соціально-економічному житті поступово формувалися й концепції оподаткування, що отримали відображення у теоріях податків.

Теорії податків, які безпосередньо вказують на розвиток прямого оподаткування, включають:

Кейнсіанська теорія – підтримує прогресивне оподаткування, що є основним видом прямого оподаткування. Вона обґрунтовує необхідність перерозподілу доходів через податкову систему для стабілізації економіки.

Вплив на розвиток прямого оподаткування:

- Відстоює прогресивне оподаткування доходів і прибутків, оскільки це допомагає зменшити нерівність.
- Прямі податки (наприклад, податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств) повинні збільшуватися в періоди економічного зростання і знижуватися в періоди спаду, стимулюючи попит.
- Держава повинна використовувати податкові надходження для фінансування соціальних програм та підтримки зайнятості.

Теорія демократичного оподаткування – передбачає справедливий розподіл податкового навантаження, що часто реалізується через прогресивне оподаткування доходів громадян і підприємств. Конституція має містити чіткий і вичерпний перелік податків.

Вплив на розвиток прямого оподаткування:

- Підтримує справедливий розподіл податкового навантаження, тобто чим більший дохід – тим вищий податок.
- Виступає за поступове зниження частки непрямих податків (ПДВ, акцизи) на користь прямих податків.
- Пропонує зменшення податкового тиску на малозабезпечені верстви населення та малий бізнес за рахунок прогресивної шкали оподаткування.

Теорія еволюційного оподаткування – розглядає поступову зміну системи оподаткування, в якій прямі податки можуть відігравати все більшу роль у структурі податкових надходжень.

Вплив на розвиток прямого оподаткування:

- Стверджує, що пряме оподаткування розвивається поступово, з появою нових економічних моделей.
- На ранніх етапах домінують непрямі податки, але з часом прямі податки стають основою податкових систем у розвинених країнах.
- Держави з розвинутою економікою поступово підвищують прямі податки на великі доходи та капітал, а не на споживання.

Теорія співвідношення прямого і непрямих оподаткування – прямо аналізує баланс між прямими та непрямими податками, що дозволяє визначити напрямки розвитку прямого оподаткування.

Вплив на розвиток прямого оподаткування:

- Аргументує, що у розвинених країнах частка прямих податків є значно вищою, ніж у країнах, що розвиваються.
- Уряди мають зменшувати залежність від непрямих податків, оскільки вони регресивні (більше впливають на бідніші верстви населення).
- Запропоновано поступове збільшення прямих податків на доходи, нерухомість та капітал, щоб фінансувати державні витрати більш справедливо.

Теорія пропорційного і прогресивного оподаткування – безпосередньо пов'язана з розвитком прямих податків, оскільки прогресивне оподаткування є їхньою основною формою.

Вплив на розвиток прямого оподаткування:

- Виступає за розширення прогресивного оподаткування, оскільки воно зменшує майнову нерівність.
- Вважає, що податок на прибуток, доходи та майно повинен мати прогресивну шкалу.

- Підтримує зниження податкового навантаження на малозабезпечені верстви населення за рахунок підвищених ставок для високих доходів.[3]

1.2. Економічний зміст прямого оподаткування

Прямі податки є важливим компонентом податкової системи. Вони безпосередньо впливають на доходи громадян та підприємств, формуючи бюджетну політику держави та забезпечуючи фінансування соціально-економічних програм. Це одна з форм перерозподілу національного доходу, яка дозволяє державі забезпечувати фінансування своїх витрат та досягати економічних та соціальних цілей.

Насамперед, економічний зміст прямого оподаткування полягає у встановленні фіскальних зобов'язань, що відображають економічну діяльність громадян, підприємств та інших суб'єктів господарювання.

Прямі податки традиційно поділяються на дві основні групи: особисті та реальні. Відмінність між ними полягає у співвідношенні між платником податку та об'єктом оподаткування. У випадку особистого оподаткування ключову роль відіграє саме платник податку – податки встановлюються індивідуально для нього, а об'єкт оподаткування є вторинним. Натомість реальне оподаткування передбачає оподаткування майна за його зовнішніми характеристиками, тобто головним елементом виступає об'єкт оподаткування, а платник податку є другорядним.

Таким чином, особисті податки встановлюються безпосередньо для конкретного платника з урахуванням його доходів. До таких податків у сучасній податковій системі належать податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств і єдиний податок.

Реальні податки, навпаки, базуються на оподаткуванні майна відповідно до його зовнішніх характеристик, а обсяг доходів платника не має значення. До цієї групи належать податок на землю, податок на нерухоме майно, екологічний податок і транспортний податок.[7, с. 59]

Класифікація прямих податків за ступенем обліку фінансового стану платника податків:

Особисті (рис. 1.1):

- Податок на прибуток підприємств
- Податок на доходи фізичних осіб
- Єдиний податок

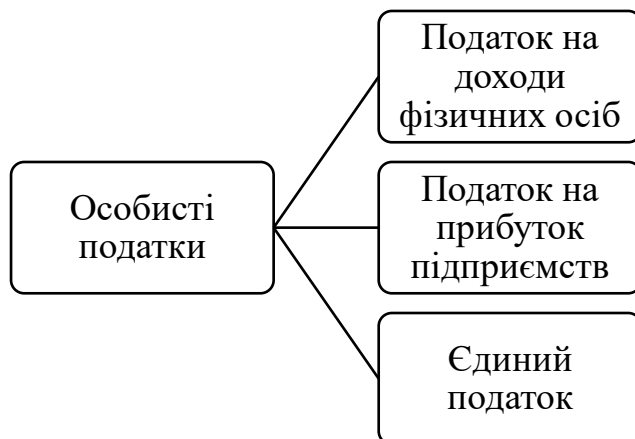

Рис. 1.1 Класифікація особистих податків

Реальні (рис. 1.2):

- Податок на землю
- Податок на нерухоме майно
- Екологічний податок
- Транспортний податок

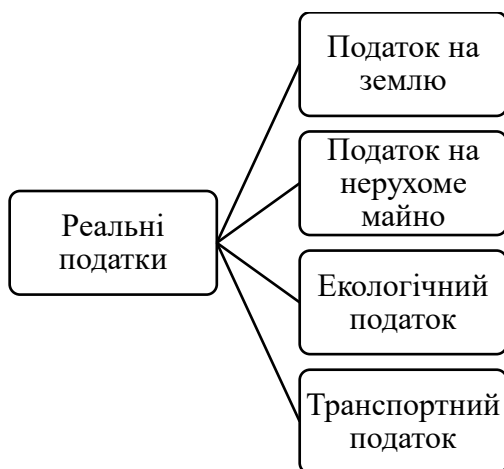

Рис. 1.2 Класифікація реальних податків

Розглядаючи особливості прямих податків в Україні, можна виділити наступне:

- фінансовий потенціал прямого оподаткування в Україні є значним, але незважаючи на зростання обсягів сплати прямих податків, їх частка у структурі податкових надходжень має тенденцію до зменшення;
- наявність значних обсягів пільг (таких як податкові соціальні пільги тощо) негативно впливає на фінансову ефективність прямого оподаткування;
- найбільшим бюджетоутворюючим прямим податком є податок на доходи фізичних осіб, обсяги сплати якого складають половину всіх прямих податків;
- обсяги сплати податку на прибуток протягом останніх років зменшуються, що в основному пов'язано із зниженням його ставки. Проте, такий тренд не повинен розглядатися виключно негативно, оскільки зниження ставки податку може стимулювати розвиток підприємництва. Однак обсяги надходжень від підприємницької діяльності не збільшуються;
- серед факторів, які стримують підвищення фінансової ефективності прямих податків, можна виділити невідповідність існуючого розподілу податкового навантаження рівню платоспроможності фізичних осіб, нерівномірний розподіл податкового навантаження між різними джерелами доходів та висока тінізація економіки.

Прямі податки виконують важливу роль у втіленні державної стратегії щодо економічних і соціальних питань. Вони є інструментом перерозподілу валового внутрішнього продукту (ВВП) між різними соціальними групами, галузями економіки та регіонами. Завдяки ним держава отримує фінансові ресурси для виконання своїх функцій, зокрема фінансування освіти, медицини, оборони, соціального захисту та інших напрямів. Крім того, система прямих

податків дозволяє здійснювати регулювання ринкових відносин та створюючи стимули для економічної активності.[21]

Податкові зобов'язання, що стягуються безпосередньо з платників є основним інструментом державного контролю за доходами фізичних і юридичних осіб, оскільки вони безпосередньо накладаються на їхні прибутки, майно чи капітал. Їхня специфіка полягає в тому, що платники не можуть перекласти податковий тягар на інших осіб, як це відбувається у випадку з непрямими податками. Це робить систему прямих податків прозорою та передбачуваною з точки зору бюджетного планування.

Прямі податки мають чітко визначений правовий, економічний і соціальний зміст.

З правової точки зору вони є обов'язковими платежами, встановленими державою на основі законодавчих актів, зокрема Податкового кодексу України. Держава визначає ставки, порядок нарахування і сплати податків, а також відповідальність за їх несплату.

З економічної точки зору прямі податки є інструментом перерозподілу доходів і майнових активів. Податки на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств і податки на майно сприяють справедливому розподілу фінансових ресурсів у суспільстві, забезпечуючи стабільність економічної системи.

З соціальної точки зору вони дозволяють державі регулювати рівень життя населення, забезпечуючи кошти для соціальних виплат, освіти, медицини та інших сфер суспільного життя. Прогресивна система оподаткування сприяє вирівнюванню доходів, зменшуючи соціальну нерівність. [3]

Прямі податки мають значний вплив на економічний розвиток країни. Їхній розмір і структура можуть стимулювати чи гальмувати економічну активність. Наприклад, високі ставки податку на прибуток можуть зменшувати мотивацію до інвестування, тоді як податкові пільги сприяють розвитку пріоритетних галузей економіки.

Крім того, прямі податки відіграють важливу роль у регулюванні зайнятості. Оптимальне оподаткування доходів населення сприяє легалізації заробітної плати та зменшенню рівня тіньової економіки. З іншого боку, надмірне податкове навантаження може стимулювати приховування доходів та ухилення від сплати податків.

Прямі податки також використовуються для регулювання споживання та виробництва певних товарів і послуг. Наприклад, податок на майно може стримувати спекуляції на ринку нерухомості, а екологічні податки – стимулювати використання екологічно чистих технологій.[22]

Таким чином, економічний зміст прямих податків полягає не лише у наповненні бюджету, а й у регулюванні економічних та соціальних процесів у суспільстві. Вони виступають інструментом економічної політики, що впливає на розвиток підприємництва, рівень зайнятості, соціальну рівність та стабільність фінансової системи.

Економічний зміст прямого оподаткування полягає в забезпеченні ефективного розподілу ресурсів, підтримці стабільного функціонування економіки та соціальній справедливості. Від збалансованості ставок і механізмів прямого оподаткування залежить як економічна стабільність країни, так і добробут її громадян.

Функції податку у загальному значенні виявляються через його зовнішній вплив, відображаючи внутрішню сутність як інструмента перерозподільних відносин між державою та суб'єктами господарювання. Ефективність виконання податком покладених на нього функцій залежить від того, наскільки добре його встановлює та контролює держава.

Податки виступають інструментом регулювання економічного та соціального розвитку. Функції податків визначаються їхнім впливом на економіку, суспільство та фінансову систему. У числі податкових функцій зарубіжні та українські вчені називають такі функції (табл. 1.3):

- фіскальну;
- розподільчу;

- регулюючу;
- розподільчо-регулюючу;
- контрольну;
- стимулююча.

Таблиця 1.3

Підходи науковців щодо визначення функцій податків

Науковець	Фіскальна функція	Розподільча функція	Регулююча функція	Розподільчо- регулююча	Контрольна функція	Стимулююча функція
А. Сміт	+	+	+		+	
К. Маркс	+	+				
Й. Шумпетер	+	+				
Д. М. Кейнс	+		+			+
А. Лаффер	+					+
Є.І. Масленніков				+		

Джерело:[20]

Фіскальна функція податків відповідає за формування фінансових ресурсів держави, що стає основним джерелом доходів різних рівнів бюджетів. Ця функція також створює умови для державного впливу на економічні процеси суспільства, а це у свою чергу породжує розподільчо-регулювальну функцію.

Масленніков Є.І. виділяв розподільчо-регулюючу функцію податків. Вона визначається тим, що через механізм оподаткування відбувається переміщення вартості національного доходу між державою та її суб'єктами. За допомогою різних аспектів податкового процесу, таких як об'єкт, суб'єкт оподаткування, ставка податку, податкові пільги і т. д., держава має можливість контролювати

вартісні пропорції цього розподілу. Це впливає на економічні процеси, такі як виробництво, нагромадження капіталу, інвестування, а також на рівень платоспроможного попиту та пропозиції.

Адам Сміт виділяв контрольну функцію податків, бо вважав її важливою для забезпечення прозорості та підзвітності уряду перед громадянами. Ця функція дозволяє уряду моніторити економічну діяльність, запобігати ухиленню від сплати податків і боротися з корупцією, що підвищує довіру до держави і сприяє ефективному управлінню фінансами.

Стимулююча функція створює орієнтири для розвитку або згортання виробничої діяльності. Як і регулювальна, вона може бути пов'язана із застосуванням механізму пільг, зміною об'єкта оподаткування, зменшенням оподатковуваної бази. Іноді цю функцію розглядають як підвид регулювальної. [23]

Однак, переважна більшість науковців як основоположні виділяють лише дві функції фіскальну, розподільчу, регулюючу, що є цілком логічним. Виокремлення стимулюючої та контрольної функцій, на наш погляд, вбачається недоречним.

Прямі податки зберігають загальні функції податків, але мають свою специфіку. Вони більшою мірою виконують розподільчу функцію, оскільки відбувається переміщення вартості національного доходу між державою та її суб'єктами. Контрольна функція у прямих податків сильніше виражена, бо вони сплачуються безпосередньо з джерела доходу або власності. Регулююча і стимулююча функції у прямих податків також працюють, через прогресивну шкалу оподаткування, податкові пільги.

Важливим аспектом економічного змісту прямого оподаткування є його вплив на економічну ефективність та конкурентоспроможність. Держави з високими податковими ставками можуть стикатися з відтоком капіталу, зниженням темпів економічного зростання та скороченням зайнятості. Тому ефективна податкова політика повинна передбачати баланс між достатніми

надходженнями до бюджету та створенням сприятливих умов для розвитку бізнесу та залучення інвестицій.

1.3. Нормативно-правове забезпечення системи прямого оподаткування

Система прямого оподаткування в Україні функціонує на основі чітко визначеного нормативно-правового забезпечення, яке регулює порядок обчислення, нарахування і сплати податків. Вона спрямована на забезпечення прозорості фінансових відносин, захист прав платників податків та стабільне наповнення державного і місцевих бюджетів.

Основні законодавчі акти, що регулюють пряме оподаткування:

1. Податковий кодекс України (ПКУ) Податковий кодекс є головним нормативно-правовим актом, який встановлює основи податкової системи, визначає об'єкти, ставки та порядок сплати прямих податків. ПКУ охоплює такі аспекти:
 - Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО);
 - Податок на прибуток підприємств;
 - Майнові податки (податок на нерухомість, транспортний податок, земельний податок).
2. Закони України
 - "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" – регулює сплату ЄСВ, що є обов'язковим для фізичних осіб та підприємств.
 - "Про місцеве самоврядування в Україні" – дає право органам місцевого самоврядування встановлювати місцеві податки та збори, зокрема податок на майно.
 - "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань" – впливає на визначення платників податків.

3. Міжнародні угоди Україна є учасником численних угод про уникнення подвійного оподаткування. Ці угоди спрямовані на забезпечення справедливого оподаткування доходів, отриманих у різних країнах, і запобігання ухиленню від сплати податків.

Нормативні акти органів виконавчої влади:

1. Постанови Кабінету Міністрів України (КМУ) Кабінет Міністрів затверджує механізми реалізації норм Податкового кодексу, зокрема порядок адміністрування окремих видів податків, форми податкової звітності та інші процедурні питання.
2. Накази Міністерства фінансів України Міністерство фінансів видає накази, що регулюють технічні аспекти податкового обліку та звітності, наприклад, формати декларацій, правила ведення документації.

Головним законодавчим актом, що регулює питання оподаткування в Україні, є Податковий кодекс України (ПКУ), який встановлює основні принципи та механізми справляння податків. Він визначає порядок розрахунку та сплати податків, їх ставки, пільги, а також відповідальність платників податків за порушення податкового законодавства. Окрім ПКУ, важливу роль відіграють інші нормативні акти, зокрема Конституція України, яка закріплює обов'язок громадян сплачувати податки та збори (стаття 67). Законодавство щорічно доповнюється законами про державний бюджет, які встановлюють актуальні ставки податків та можливі зміни у їх структурі. Важливу роль відіграють міжнародні угоди про уникнення подвійного оподаткування, що регулюють податкові відносини між державами та забезпечують гармонізацію податкової політики України з міжнародними стандартами.

Окрім законодавчих актів, податкове регулювання здійснюється через численні підзаконні нормативні документи – накази Міністерства фінансів, роз'яснення Державної податкової служби, методичні рекомендації щодо обліку та звітності. Ці документи регламентують порядок застосування податкових норм на практиці, деталізуючи процедури розрахунку та сплати податків. Важливе значення мають також рішення Конституційного Суду України, які

визначають конституційність певних норм оподаткування та впливають на правозастосовну практику.

Розглянемо особливості кожного прямого податку на основі законодавчої бази: податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, єдиний податок, податок на землю, податок на нерухоме майно, екологічний податок, транспортний податок.

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – це загальнодержавний прямий податок (ст. 9.1 ПКУ), що стягується з доходів фізичних осіб (як з резидентів, так і з нерезидентів) та є одним із важливих бюджетоутворюючих податків є податок на доходи фізичних осіб.

Розглянемо особливості оподаткування фізичних осіб в Україні за допомогою податку на доходи фізичних осіб (ПДФО):

Суб'єкти оподаткування (ст. 162.1 ПКУ):

- фізичні особи - резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;
- фізична особа - резидент, яка володіє та/або користується (орендує (суборендує), на умовах емфітевзису, постійно користується) земельними ділянками, віднесеними до сільськогосподарських угідь, у частині мінімального податкового зобов'язання;
- фізична особа - нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні;
- податкові агенти, які виступають у ролі роботодавців та виплачують доходи фізичним особам згідно з умовами договору.

Об'єкт оподаткування (ст. 163 ПКУ):

Резидента:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід;
- доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання);

— іноземні доходи - доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України.

Нерезидента:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід з джерела його походження в Україні;
- доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання).

База оподаткування (ст. 164 ПКУ): загальний оподатковуваний дохід, з урахуванням особливостей, визначених ПКУ.

Ставки податку: Ставки варіюються залежно від виду доходу:

— 18%:

- для доходів, нарахованих (виплачених, наданих) у формі: заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами.(ст. 167.1 ПКУ)
- перевищення суми пенсії (включаючи суму її індексації, нараховану відповідно до закону), щомісячного довічного грошового утримання(ст. 167.4 ПКУ)

— 9%:

- для доходів у вигляді дивідендів по акціях та/або інвестиційних сертифікатах, корпоративних правах, нарахованих нерезидентами, інститутами спільного інвестування та суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток (ст. 167.5.4 ПКУ).

— 5%:

- для доходів у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами - платниками податку на

прибуток підприємств (крім доходів у вигляді дивідендів по акціях, інвестиційних сертифікатах, які виплачуються інститутами спільного інвестування) (ст. 167.5.2 ПКУ);

— 0% (ст. 174.2.1 ПКУ):

- об'єкти спадщини, що успадковується членами сім'ї спадкодавця першого та другого ступенів споріднення;
- вартість власності, що успадковується особою, яка є особою з інвалідністю I групи або має статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, та вартість власності, що успадковуються дитиною з інвалідністю;
- грошові заощадження, поміщені до 2 січня 1992 року в установи Ощадного банку СРСР та державного страхування СРСР, що діяли на території України, а також у державні цінні папери (облігації Державної цільової безпроцентної позики 1990 року, облігації Державної внутрішньої вигрashної позики 1982 року, державні казначейські зобов'язання СРСР, сертифікати Ощадного банку СРСР) та грошові заощадження громадян України, поміщені в установи Ощадного банку України та колишнього Укрддержстраху протягом 1992-1994 років, погашення яких не відбулося, що успадковуються будь-яким спадкоємцем;

Процес нарахування, утримання та сплати (перерахування) податку до бюджету: Обчислення та сплата ПДФО здійснюються податковими агентами, зазвичай роботодавцями (ст. 168.1.1 ПКУ).

Податок сплачується (перераховується) до відповідного бюджету під час виплати оподаткованого доходу єдиним платіжним документом. Банки та небанківські надавачі платіжних послуг приймають платіжні документи на виплату доходу лише за умови одночасного подання платіжної інструкції на перерахування цього податку до бюджету або на єдиний рахунок, визначений статтею 351 Податкового кодексу (168.1.2 ПКУ).

Податкові соціальні пільги: Платники податку можуть скористатися податковими соціальними пільгами для зменшення загального оподатковуваного доходу (ст. 169 ПКУ).

Подача декларації: Декларація подається до податкової служби до 1 травня наступного року після звітного року, а термін сплати податку не може перевищувати 10 днів після подання декларації (ст. **49.18.4 ПКУ**).[8][9]

Податок на прибуток – це загальнодержавний прямий податок (ст. 9.1 ПКУ), що сплачується юридичними особами та іншими суб'єктами підприємницької діяльності з отриманого прибутку. Він є одним із ключових джерел наповнення державного бюджету та відіграє важливу роль у формуванні податкової політики країни.

Особливості оподаткування податком на прибуток в Україні:

Суб'єкти оподаткування є (ст. 133 ПКУ):

Резиденти (ст. 133.1 ПКУ):

- суб'єкти господарювання - юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність як на території України, так і за її межами
- суб'єкти господарювання - юридичні особи, що обрали спрощену систему оподаткування, є платниками податку при виплаті доходів (прибутків) нерезиденту із джерелом їх походження з України в порядку, визначеному пунктом 141.4 статті 141 цього Кодексу. При цьому платники єдиного податку четвертої групи не є платниками податку при виплаті доходів, визначених абзацами четвертим - шостим підпункту 14.1.49 пункту 14.1 статті 14 цього Кодексу.
- суб'єкти господарювання - юридичні особи, що обрали спрощену систему оподаткування, є платниками податку при отриманні скоригованого прибутку контрольованої іноземної компанії.
- управитель фонду операцій з нерухомістю, який здійснює діяльність відповідно до Закону України "Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з

нерухомістю" щодо операцій і результатів діяльності із довірчого управління, що здійснюється таким управителем через фонд;

- фізичні особи - підприємці, у тому числі такі, що обрали спрощену систему оподаткування, та фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність, щодо виплачених нерезиденту доходів (прибутків) із джерелом їх походження з України, що оподатковуються в порядку, визначеному пунктом 141.4 статті 141 цього Кодексу.
- юридичні особи, що утворені відповідно до законодавства інших країн (іноземні компанії) та мають місце ефективного управління на території України.

Нерезидент (ст. 133.2 ПКУ):

- юридичні особи, які утворені в будь-якій організаційно-правовій формі та отримують доходи з джерелом походження з України, за винятком установ та організацій, що мають дипломатичні привілеї або імунітет згідно з міжнародними договорами України;
- нерезиденти, які здійснюють господарську діяльність на території України через постійне представництво та/або отримують доходи із джерелом походження з України, та інші нерезиденти, на яких покладено обов'язок сплачувати податок у порядку, встановленому цим розділом.

Об'єкт оподаткування (ст. 134.1.1 ПКУ): прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які визначені відповідними положеннями цього Кодексу.

База оподаткування (ст. 135 ПКУ):

- грошове вираження об'єкту оподаткування

- базою оподаткування операцій резидента Дія Сіті - платника податку на особливих умовах є грошове вираження об'єкта оподаткування, розрахованого за правилами, визначеними цим пунктом та підпунктом 141.9-1.3 пункту 141.9-1 статті 141 цього Кодексу. У разі здійснення операцій, які є об'єктом оподаткування, у формі, відмінній від грошової, базою оподаткування є вартість такої операції, визначена на рівні не нижче звичайної ціни.

Ставки податку:

- 18%:
 - базова (основна) ставка податку становить 18 відсотків (ст. 136.1 ПКУ).
 - від доходу, отриманого від діяльності у сфері організації та проведення азартних ігор, крім доходу, отриманого від організації та проведення азартних ігор у залах гральних автоматів, зменшеного на суму виплачених виплат гравцю (ст. 136.4.2 ПКУ).
- 25%:
 - оподаткування прибутку фінансової установи (крім страховика)
 - оподаткування скоригованого прибутку контрольованої іноземної компанії фінансової установи (крім страховика)
 - застосування положень пункту 57.1-1 статті 57 цього Кодексу для виплати дивідендів фінансовою установою (крім страховика).
- 10%
 - від доходу, отриманого від організації та проведення азартних ігор у залах гральних автоматів;
- 3%, 0%:
 - під час провадження страхової діяльності юридичних осіб - резидентів одночасно із ставкою податку на прибуток ставки податку на дохід встановлюються у таких розмірах.

Процес обчислення та сплати(ст.137 ПКУ):

- підприємства розраховують суму податку самостійно;
- податок сплачується щоквартально або щорічно, залежно від обраної системи;
- декларація подається до податкової служби до 1 березня наступного року за звітним періодом.

Проблематика оподаткування та його вплив на бюджет:

Податок на прибуток є важливим інструментом регулювання економіки, однак його високі ставки можуть стримувати розвиток підприємництва. Водночас заниження бази оподаткування та ухилення від сплати податку негативно впливають на доходи бюджету. У зв'язку з цим держава регулярно вдосконалює систему адміністрування податку для забезпечення його ефективного збору.[10]

Єдиний податок – це спрощена система оподаткування (ст. 291.1 ПКУ), що передбачає заміну кількох податків одним фіксованим або відсотковим платежем. Він є прямим місцевим податком (ст. 10 ПКУ), оскільки стягується безпосередньо з доходів суб'єкта господарювання. Цей податок застосовується до фізичних осіб-підприємців (ФОП) та юридичних осіб, які відповідають встановленим критеріям.

Розглянемо ключові особливості єдиного податку в Україні:

Суб'єкти оподаткування (ст. 291.3 ПКУ):

- Фізичні особи-підприємці (ФОП)
- Юридичні особи (підприємства, які відповідають критеріям спрощеної системи).

Об'єкт оподаткування:

- для фізичної особи - підприємця - дохід, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі (ст. 292.1 ПКУ)

- для юридичної особи - будь-який дохід, включаючи дохід представництв, філій, відділень такої юридичної особи, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі (ст. 292.1 ПКУ)
- для платників єдиного податку третьої групи - електронних резидентів (е-резидентів) - обсяг коштів, зарахованих на рахунок такого платника податків у банку (ст. 292.1 ПКУ)
- для платників єдиного податку четвертої групи є площа сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), що перебуває у власності сільськогосподарського товаровиробника або надана йому у користування, у тому числі на умовах оренди (ст. 292¹.1 ПКУ).

База оподаткування залежить від групи платника єдиного податку (ст. 292 ПКУ):

- Для 1-ї та 2-ї групи – фіксована ставка, яка визначається місцевими органами влади.
- Для 3-ї групи – відсоткова ставка від доходу.
- Для 4-ї групи – нормативна грошова оцінка 1 гектара сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 1 січня базового податкового (звітного) року відповідно до порядку, встановленого цим Кодексом для справляння плати за землю (ст. 292¹.1 ПКУ).

Ставки податку варіюються залежно від групи платників:

- 1-а група: до 10% від прожиткового мінімуму (ст. 293.2 ПКУ)
- 2-а група: до 20% від мінімальної заробітної плати (ст. 293.2 ПКУ)

- 3-я група: 3% (за умови сплати ПДВ) або 5% (без сплати ПДВ) від доходу (ст. 293.3 ПКУ)
- 4-а група: встановлюється залежно від категорії (типу) земель, їх розташування та становить (у відсотках бази оподаткування) (ст. 293.9 ПКУ):
 - для ріллі, сіножатей і пасовищ (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту) - 0,95;
 - для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, - 0,57;
 - для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях) - 0,57;
 - для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, - 0,19;
 - для земель водного фонду - 2,43;
 - для сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту, - 6,33.

Процес обчислення та сплати

ФОП та підприємства, які перебувають на єдиному податку, сплачують податок щомісячно або щоквартально залежно від групи.

- 1-а та 2-а групи – Сплачувати податок необхідно до 20 числа поточного місяця. ФОП 1 групи повинен вести облік доходів у довільній формі. Декларація платника єдиного податку подається раз на рік протягом 60 календарних днів з початку року (1 січня – 1 березня)..
- 3-я група
 - 3% від суми доходу станом на 1 січня поточного року, якщо ви є платником ПДВ. Якщо ви обираєте цей випадок, необхідно додатково зареєструватися платником ПДВ;

- 5% від суми доходу станом на 1 січня поточного року, якщо ви не є платником ПДВ. Сплачувати податок потрібно кожен квартал протягом 10 календарних днів після подання податкової декларації.
- 4-а група – сплачують податок щоквартально протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу, у таких розмірах:
- у I кварталі - 10 відсотків;
 - у II кварталі - 10 відсотків;
 - у III кварталі - 50 відсотків;
 - у IV кварталі - 30 відсотків;

Податкові пільги

Платники єдиного податку мають спрощену систему звітності, що зменшує адміністративний тиск. Крім того, вони звільняються від сплати окремих податків, таких як податок на прибуток підприємств та ПДФО (крім заробітної плати найманих працівників).

Подача декларації (ст. 294 ПКУ)

Платники 1-ї, 2-ї та 4-ї груп подають річну декларацію. Платники 3-ї групи – щоквартально

Вплив єдиного податку на економіку

Єдиний податок відіграє важливу роль у розвитку малого та середнього бізнесу, оскільки дозволяє підприємцям сплачувати податки за спрощеною схемою. Він сприяє детінізації економіки, створенню нових робочих місць та підвищенню бюджетних надходжень.

Однак система єдиного податку має й виклики, серед яких – ризик використання її для оптимізації податків великим бізнесом та необхідність збалансованого регулювання, щоб підтримувати розвиток малого підприємництва без створення податкових лазівок.[11]

Податок на землю – це місцевий прямий податок (ст. 291.1 ПКУ), що стягується з фізичних та юридичних осіб за користування або володіння

земельними ділянками. Він є важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів і відіграє ключову роль у фінансовому забезпеченні територіальних громад.

Особливості оподаткування земельних ділянок в Україні:

Суб'єкти оподаткування (ст. 269 ПКУ):

Платниками податку є фізичні та юридичні особи, які:

- є власниками земельних ділянок, земельних часток (паїв);
 - землекористувачі, яким відповідно до закону надані у користування земельні ділянки державної та комунальної власності на правах постійного користування;
 - платники орендної плати - землекористувачі (орендарі) земельних ділянок державної та комунальної власності на умовах оренди.
- Об'єкт оподаткування(ст. 270 ПКУ):*
- земельні ділянки, які перебувають у власності;
 - земельні частки (паї), які перебувають у власності;
 - земельні ділянки державної та комунальної власності, які перебувають у володінні на праві постійного користування;
 - об'єкти оподаткування орендною платою - земельні ділянки державної та комунальної власності, надані в користування на умовах оренди.

База оподаткування (ст. 271 ПКУ):

- нормативна грошова оцінка земельної ділянки з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного відповідно до порядку, встановленого цим розділом;
- площа земельної ділянки, нормативну грошову оцінку якої не проведено.

Ставки податку (ст. 274 ПКУ):

- До 1% від нормативної грошової оцінки землі – для загального користування.

- До 3% – земельних часток (паїв), нормативну грошову оцінку яких проведено
- До 12% – земельні ділянки, які перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання (крім державної та комунальної форм власності)
- Від 0,3% до 1% - для сільськогосподарських угідь відсотка від їх нормативної грошової оцінки
- До 0,1% - для лісових земель

Процес обчислення та сплати (ст. 286 ПКУ):

- Обчислення податку здійснюється контролюючими органами на основі даних Державного земельного кадастру та Державної податкової служби.
- Юридичні особи самостійно розраховують суму податку та подають декларацію.
- Сплата здійснюється щорічно або поквартально.
- Фізичні особи отримують податкові повідомлення та повинні сплатити податок протягом 60 днів після його отримання.

Податкові пільги (ст. 281, ст. 282 ПКУ):

- Від сплати звільняються певні категорії фізичних осіб (пенсіонери, ветерани війни, особи з інвалідністю тощо).
- Земельні ділянки, що використовуються для ведення особистого селянського господарства в межах норм безоплатної приватизації, також можуть не оподатковуватись.

Проблематика оподаткування та його вплив на місцеві бюджети:

Податок на землю є важливим джерелом доходів місцевих громад, адже кошти від його сплати надходять до бюджетів територіальних громад. Водночас існують проблеми, пов'язані з неефективним використанням земель, заниженням нормативної оцінки та недосконалістю системи адміністрування податку.[12]

Податок на нерухоме майно – це прямий місцевий податок (ст. 10 ПКУ), що встановлюється органами місцевого самоврядування та стягується з

власників нерухомого майна. Він є важливим джерелом доходів місцевих бюджетів і спрямовується на фінансування місцевих потреб, таких як інфраструктура, комунальні послуги та благоустрій.

Особливості оподаткування нерухомого майна в Україні:

Суб'єкти оподаткування є (ст. 266.1 ПКУ):

- Платниками податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості.
- Визначення платників податку в разі перебування об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості у спільній частковій або спільній сумісній власності кількох осіб:
 - якщо об'єкт житлової та/або нежитлової нерухомості перебуває у спільній частковій власності кількох осіб, платником податку є кожна з цих осіб за належну їй частку;
 - якщо об'єкт житлової та/або нежитлової нерухомості перебуває у спільній сумісній власності кількох осіб, але не поділений в натурі, платником податку є одна з таких осіб-власників, визначена за їх згодою, якщо інше не встановлено судом;
 - якщо об'єкт житлової та/або нежитлової нерухомості перебуває у спільній сумісній власності кількох осіб і поділений між ними в натурі, платником податку є кожна з цих осіб за належну їй частку.

Об'єкт оподаткування (ст. 266.2 ПКУ):

- житлова нерухомість (квартири, будинки, котеджі, дачні будинки);
- нежитлова нерухомість (офіси, склади, магазини, виробничі приміщення).

Не оподатковуються:

- об'єкти державної та комунальної власності;
- будівлі, що використовуються у сільському господарстві;
- гуртожитки, дитячі садки, релігійні споруди.

База оподаткування (ст. 266.3 ПКУ): загальна площа об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його часток.

Ставки податку (ст. 266.5 ПКУ): встановлюються органами місцевого самоврядування, але не можуть перевищувати 1,5% від мінімальної заробітної плати за 1 кв. м;

Процес обчислення та сплати (ст. 266.10 ПКУ):

- фізичними особами - протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення;
- юридичними особами - авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, що настає за звітним кварталом, які відображаються в річній податковій декларації.

Податкові пільги (ст. 266.4 ПКУ):

База оподаткування об'єкта/об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток, що перебувають у власності фізичної особи - платника податку, зменшується (таке зменшення надається один раз за кожний базовий податковий (звітний) період (рік)):

- для квартири/квартир незалежно від їх кількості - на 60 кв. метрів;
- для житлового будинку/будинків незалежно від їх кількості - на 120 кв. метрів;
- для різних типів об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток (у разі одночасного перебування у власності платника податку квартири/квартир та житлового будинку/будинків, у тому числі їх часток), - на 180 кв. метрів.

Проблематика оподаткування та його вплив на бюджет:

Податок на нерухоме майно є одним із основних джерел доходів місцевих бюджетів, що дозволяє фінансувати соціальні проєкти та розвиток інфраструктури. Однак, проблеми з оцінкою майна, ухилення від сплати податку та недостатній контроль за його надходженням знижують ефективність цього податку.[13]

Екологічний податок – це загальнодержавний прямий податок (ст. 9.1 ПКУ), що стягується з суб'єктів господарювання та фізичних осіб за забруднення довкілля. Його мета – стимулювати підприємства до впровадження екологічно безпечних технологій та компенсувати державі витрати на зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Особливості екологічного оподаткування в Україні:

Суб'єкти оподаткування є: суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включаючи тих, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України

Об'єкт оподаткування (ст. 242.1 ПКУ):

- обсяги та види забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами;
- обсяги та види забруднюючих речовин, які скидаються безпосередньо у водні об'єкти;
- обсяги та види (класи) розміщених відходів, крім обсягів та видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання;
- обсяги та категорія радіоактивних відходів, що утворюються внаслідок діяльності суб'єктів господарювання та/або тимчасово зберігаються їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензії строк;
- обсяги електричної енергії, виробленої експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій).

База оподаткування (ст. 242.4 ПКУ): за викиди двоокису вуглецю за результатами податкового (звітного) року зменшується на обсяг таких викидів у розмірі 500 тон за рік.

Ставки податку (ст. 245, 246, 247, 248 ПКУ):

- Визначаються окремо для кожного виду забруднюючих речовин та періодично переглядаються.
- Залежно від ступеня небезпеки речовин ставки можуть значно варіюватися.
- Для радіоактивних матеріалів та відходів передбачені спеціальні підвищені ставки.

Процес обчислення та сплати (ст. 249.1 ПКУ): суми податку обчислюються за податковий (звітний) квартал платниками податку.

Проблематика оподаткування та його вплив на екологію: Екологічний податок є важливим інструментом у сфері державного регулювання охорони навколишнього середовища. Проте проблема полягає в тому, що значна частина підприємств занижує обсяги забруднення або взагалі уникає сплати податку. Крім того, недостатня прозорість використання коштів від екологічного податку знижує його ефективність у вирішенні екологічних проблем.[15][16]

Транспортний податок – це прямий місцевий податок (ст. 10 ПКУ), що сплачується за володіння дорогими транспортними засобами. Він був запроваджений з метою оподаткування власників елітних автомобілів та формування додаткових доходів місцевих бюджетів.

Особливості оподаткування транспортного податку в Україні:

Суб'єкти оподаткування є (ст. 267.1.1 ПКУ): фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні легкові автомобілі

Об'єкт оподаткування (ст. 267.2.1 ПКУ): легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року.

База оподаткування (ст. 267.3.1 ПКУ): легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування

Ставки податку (ст. 267.4 ПКУ): фіксована ставка – 25 000 грн на рік за кожен легковий автомобіль, що відповідає критеріям оподаткування.

Процес обчислення та сплати (ст. 267.8.1 ПКУ):

- фізичними особами - протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення;
- юридичними особами - авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, що настає за звітним кварталом, які відображаються в річній податковій декларації

Проблематика оподаткування та його вплив на бюджет:

Транспортний податок спрямований на оподаткування дорогих автомобілів, однак його ефективність залишається спірною через можливі маніпуляції з оцінкою вартості авто та ухилення від сплати. Водночас він є важливим джерелом доходів місцевих бюджетів, що може бути використано для розвитку транспортної інфраструктури та ремонту доріг.[17][18]

РОЗДІЛ 2. Оцінювання ефективності системи прямого оподаткування в Україні

2.1. Моніторинг податкових надходжень при формуванні доходної частини бюджету України

Податкові надходження відіграють ключову роль у фінансуванні бюджету, є основним джерелом доходів та важливим інструментом державного регулювання економіки. Їх структура і розподіл мають значний вплив на соціально-економічний розвиток країни, особливо в умовах економічних змін. В цілому, система формування, розподілу та використання податкових надходжень виступає як важливий елемент бюджетно-податкового регулювання.

Податкові надходження – це встановлені Податковим кодексом та іншими законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори (обов’язкові платежі), а також місцеві податки та збори (обов’язкові платежі). [24]

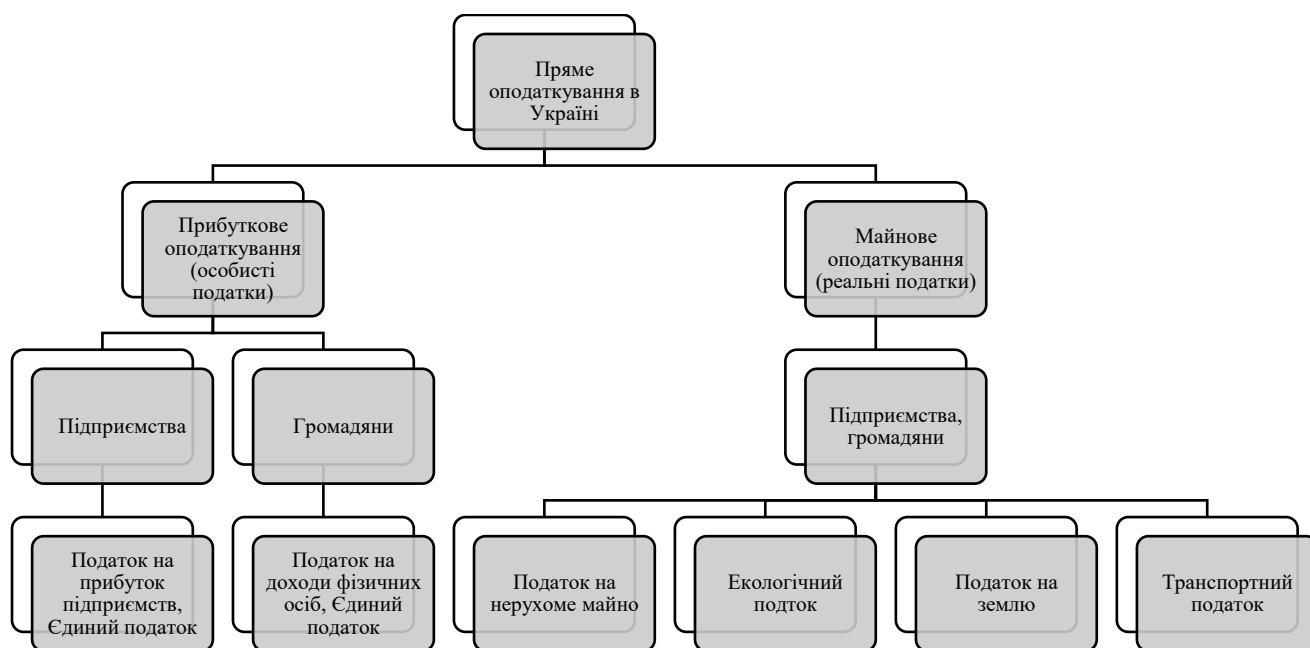

Рис. 2.1 Структура системи прямого оподаткування в Україні

В Україні, як і в більшості країн світу, формування бюджетних доходів відбувається шляхом залучення податкових, неподаткових та інших надходжень

відповідно до чинного бюджетного та податкового законодавства. Сукупність цих надходжень становить дохідну частину державного та місцевих бюджетів. При цьому провідну роль у структурі доходів як державного, так і місцевих бюджетів відіграють податкові надходження. Зокрема, у 2024 році їх частка в доходах Державного бюджету України становить близько 52,72 %, а в доходах місцевих бюджетів — досягає 64,91 %. [25]

Прямі податки становлять значну частку дохідної частини як державного, так і місцевих бюджетів. Систему прямого оподаткування податком у практичній площині представляє собою податок на прибуток підприємств (далі – ППП); податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО); Єдиний податок; податок на майно, який складається з податку на нерухоме майно, податок на землю, транспортний податок, екологічний податок, що регламентовано Податковим кодексом України (рис. 2.1).

Щоб оцінити ефективність реалізації фіскальної політики та стабільність бюджетної системи України в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів, доцільно проаналізувати динаміку виконання зведеного бюджету країни за період 2020–2024 років (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Виконання планових показників по надходженнях до Зведеного бюджету України у 2020 – 2024 рр.

Рік	План, млрд. грн.	Факт, млрд. грн.	Виконання, %
2020	1371,7	1376,6	100,3
2021	1632,2	1662,2	101,8
2022	2160,3	2196,2	101,7
2023	2690,1	3104,3	115,4
2024	3193,8	3587,7	112,3

Джерело: складено та розраховано автором на основі [25]

Упродовж 2020–2024 років виконання зведеного бюджету України за доходами демонструвало стійку позитивну динаміку, що свідчить про

ефективність бюджетної політики в умовах як мирного часу, так і воєнного стану.

У 2020 році, попри пандемію COVID-19 та пов'язані економічні труднощі, фактичні доходи зведеного бюджету склали 1376,6 млрд. грн., що на 0,3 % перевищило планові показники 1371,7 млрд. грн. Це свідчить про адаптивність податкової системи та оперативну реакцію фіскальних органів на виклики кризи.

У 2021 році бюджет було виконано на 101,8 %, що становить 1662,2 млрд. грн. при плані в 1632,2 млрд. грн. Такий результат зумовлений поступовим відновленням економіки після пандемічного спаду, зростанням ділової активності та підвищенням податкової дисципліни.

У 2022 році, незважаючи на повномасштабну війну та істотні ризики для економіки, зведений бюджет також було перевиконано — на 1,7 %. Фактичні доходи склали 2196,2 млрд. грн. при планових 2160,3 млрд. грн. Це є свідченням фінансової стійкості держави, а також підтримки міжнародних партнерів, яка частково компенсувала втрати економіки.

Найвищого рівня перевиконання бюджетних показників було досягнуто у 2023 році: фактичні надходження до бюджету становили 3104,3 млрд. грн., що на 15,4 % перевищує планові обсяги 2690,1 млрд. грн. Це зростання значною мірою було зумовлене високими темпами інфляції, мобілізацією додаткових ресурсів, зокрема військового збору, митних платежів та зовнішньої фінансової допомоги.

У 2024 році тенденція залишилася позитивною: доходи зведеного бюджету склали 3587,7 млрд. грн., що становить 112,3 % від запланованого рівня 3193,8 млрд. грн. Це свідчить про подальше посилення фіскальної спроможності держави навіть в умовах воєнної економіки.

З метою глибшого розуміння джерел формування дохідної частини зведеного бюджету України доцільно проаналізувати структуру податкових надходжень, зокрема співвідношення прямих і непрямих податків у 2020–2024 роках (табл. 2.2).

У 2020 році податкові надходження становили 82,57 % загальних доходів бюджету. При цьому прямі податкові надходження становили 39,69 % загальних доходів, а непрямі податки — 42,88 %. Такий розподіл свідчить про переважання непрямих джерел у податковій структурі, що є типовим для країн із високим рівнем споживання.

Таблиця 2.2

**Питома вага податкових надходжень у доходах Зведеного бюджету
України у 2020 – 2024 рр.**

Рік	Доходи Зведеного бюджету		Податкові надходження		Прямі податкові надходження		Непрямі податкові надходження	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
2020	1376,6	100	1136,6	82,57	546,2	39,69	590,8	42,88
2021	1662,2	100	1453,8	87,46	692,7	41,68	761,2	45,78
2022	2196,2	100	1343,2	61,16	729,6	33,22	613,6	27,94
2023	3104,3	100	1638,0	52,77	821,9	26,48	816,1	26,29
2024	3587,7	100	2088,2	58,21	1061,3	29,58	1026,9	28,63

Джерело: складено та розраховано автором на основі [25]

У 2021 році відбулося зростання частки податкових надходжень у доходах до 87,46 %, що є свідченням стабілізації економіки після пандемічного 2020 року. Частка прямих податків зросла до 41,68 %, а непрямих — до 45,78 %, що вказує на зростання податкового навантаження як на споживання, так і на дохідну частину економіки.

Натомість у 2022 році спостерігалось суттєве зниження частки податкових надходжень у структурі доходів бюджету — лише 61,16 %, що є наслідком повномасштабної війни та відповідних втрат економічної активності. Прямі податки склали 33,22 %, а непрямі — 27,94 %. Значне зменшення обсягів податкових надходжень було компенсовано за рахунок зовнішньої фінансової допомоги, грантів і позик.

У 2023 році податкові надходження залишались на низькому рівні відносно загального обсягу доходів — 52,77 %, з приблизно рівним розподілом між прямими 26,48 % і непрямими 26,29 % податками. Це свідчить про критичну

залежність бюджету від неподаткових джерел фінансування, передусім зовнішньої підтримки, в умовах воєнної економіки.

У 2024 році відбулося часткове відновлення частки податкових надходжень у загальних доходах бюджету до 58,21 %. Прямі податкові надходження зросли до 29,58 %, а непрямі — 28,63 %. Зростання податкових зборів відбулося як за рахунок посилення адміністрування податків, так і поступового відновлення ділової активності на тлі адаптації економіки до умов воєнного часу.

Таблиця 2.3

Структура прямих податкових надходжень до Зведеного бюджету України у 2020-2024 рр.

Рік	Прямі податкові надходження													
	Всього прямих податкових надходжень		Податок на доходи фізичних осіб та військовий збір		Податок на прибуток підприємств		Єдиний податок		Податок на майно (податок на нерухоме майно, податок на землю, транспортний податок)		Екологічний податок		Інші податки	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
2020	546,2	100	295,1	54,0	118,4	21,7	38,0	7,0	37,4	6,8	5,3	1,0	52,0	9,5
2021	692,7	100	349,7	50,5	163,8	23,6	46,2	6,7	43,2	6,2	5,9	0,9	83,9	12,1
2022	729,6	100	420,6	57,6	130,5	17,9	47,2	6,5	36,7	5,0	4,8	0,7	89,8	12,3
2023	821,9	100	496,3	60,4	159,2	19,4	55,8	6,8	43,8	5,3	4,9	0,6	61,9	7,5
2024	1061,3	100	583,6	55,0	299,0	28,2	69,1	6,5	50,2	4,7	5,3	0,5	54,1	5,1

Джерело: складено та розраховано автором на основі [25]

Проведений аналіз динаміки прямих податки у структурі доходів Зведеного бюджету України 2020-2024 рр. (табл. 2.3).

Під час пандемії COVID-19 у 2020 році були введені карантинні обмеження, які призвели до економічної нестабільності та зменшення виробництва. Але незважаючи на це були впроваджені різноманітні економічні заходи, включаючи податкові стимули та підтримку для громадян та бізнесу. У 2020 році обсяг прямих податкових надходжень становив 546,2 млрд. грн., з яких:

- податок на доходи фізичних осіб та військовий збір – 54,0 %;
- податок на прибуток підприємств – 21,7 %;
- єдиний податок – 7,0 %;
- податок на майно – 6,8 %;
- екологічний податок – 1,0 %;
- інші податки – 9,5 %.

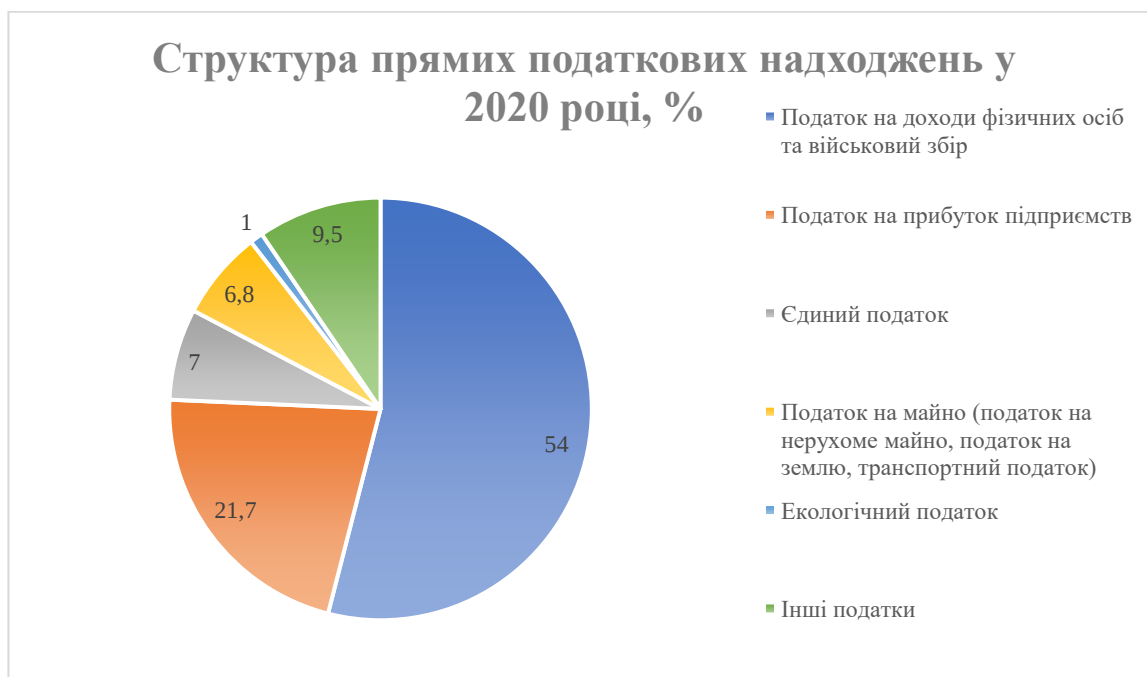

Рис. 2.2 Структура прямих податкових надходжень у 2020 році, %

Поступове відновлення економіки у 2021 році після пандемії призвело до збільшення економічної активності та зростання обсягів доходів. Загальна сума прямих податкових надходжень до Зведеного бюджету України за січень–грудень 2021 року становила 692,7 млрд. грн., що на 146,5 млрд. грн. більше ніж за аналогічний період 2020 року.

Питому вагу серед прямих податків становили такі надходження:

- податок на доходи фізичних осіб та військовий збір – 50,5 %;
- податок на прибуток підприємств – 23,6 %;
- єдиний податок – 6,7 %;
- податок на майно – 6,2 %;
- екологічний податок – 0,9 %;
- інші податки – 12,1 %.

У 2021 році в Україні було досягнуто певної стабілізації фінансового стану, що сприяло зміцненню довіри інвесторів та позитивно вплинуло на інвестиційний клімат.

В умовах воєнного стану у 2022 році Урядом негайно були вжито першочергові заходи щодо переорієнтування бюджету країни на військові цілі та здійснення найнеобхідніших соціальних, гуманітарних видатків, спрямованих на підтримку життєдіяльності населення та на підтримку внутрішньо переміщених осіб, а також забезпечення роботи критичної інфраструктури.

За інформацією Міністерства фінансів України про виконання державного бюджету за 2022 рік, на тлі широкомасштабного вторгнення російських військ на територію нашої країни визначено такі основні чинники впливу на рівень виконання дохідної частини бюджету:

- суттєве падіння економіки та ділової активності платників податків;
- масштабна міграція населення;
- як внутрішня, так і за межі України;
- надання права фізичним особам підприємцям і юридичним особам перейти на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності зі сплатою єдиного податку за ставкою 2% (замість сплати податку на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств та податок на додану вартість).

Загальна сума доходів зведеного бюджету України за 2022 рік становила 729,6 млрд. грн., що на 36,9 млрд. грн. більше ніж у 2021 році.

Питому вагу серед прямих податків становили такі надходження:

- податок на доходи фізичних осіб та військовий збір – 57,6 %;
- податок на прибуток підприємств – 17,9 %;
- єдиний податок – 6,5 %;
- податок на майно – 5,0 %;
- екологічний податок – 0,7 %;
- інші податки – 12,3 %.

Україна продовжує зазнавати величезних збитків по всіх ланках економічної, соціальної, фінансової систем внаслідок повномасштабної російської агресії, яка триває з лютого 2022 року. З огляду на безпрецедентні виклики, які спричинило вторгнення Росії, у 2023 році Уряд продовжував надавати пріоритет у фінансуванні видаткам на оборону, соціальний захист та відновлення критичної інфраструктури, одночасно керуючи економікою і підтримуючи макроекономічну та фінансову стабільність.

У 2023 році обсяг прямих податків зріс до 821,9 млрд грн, а структура розподілу склала:

- податок на доходи фізичних осіб та військовий збір – 60,4 %;
- податок на прибуток підприємств – 19,4 %;
- єдиний податок – 6,8 %;
- податок на майно – 5,3 %;
- екологічний податок – 0,6 %;
- інші податки – 7,5 %.

Уряд у 2024 році продовжував надавати пріоритет у фінансуванні видаткам на оборону, соціальний захист та відновлення критичної інфраструктури. У 2024 році завдяки наполегливим зусиллям Уряду і постійній підтримці наших міжнародних партнерів вдалося підтримувати стабільність фінансової системи та зміцнювати економіку країни, а отже, профінансувати всі пріоритетні видатки вчасно та у повному обсязі: пенсії та соціальні виплати (допомогу малозабезпеченим сім'ям, ВПО, особам з інвалідністю, а також сім'ям з дітьми, виплату заробітної плати працівникам медичної та освітньої галузей), видатки на безпеку й оборону, на охорону здоров'я, освіту тощо.

У 2024 році прямі податкові надходження досягли 1061,3 млрд грн, що є найвищим показником за аналізований період. У структурі цих надходжень:

- податок на доходи фізичних осіб та військовий збір – 55,0 %;
- податок на прибуток підприємств – 28,2 %;
- єдиний податок – 6,5 %;
- податок на майно – 4,7 %;

- екологічний податок – 0,5 %;
- інші податки – 5,1 %.

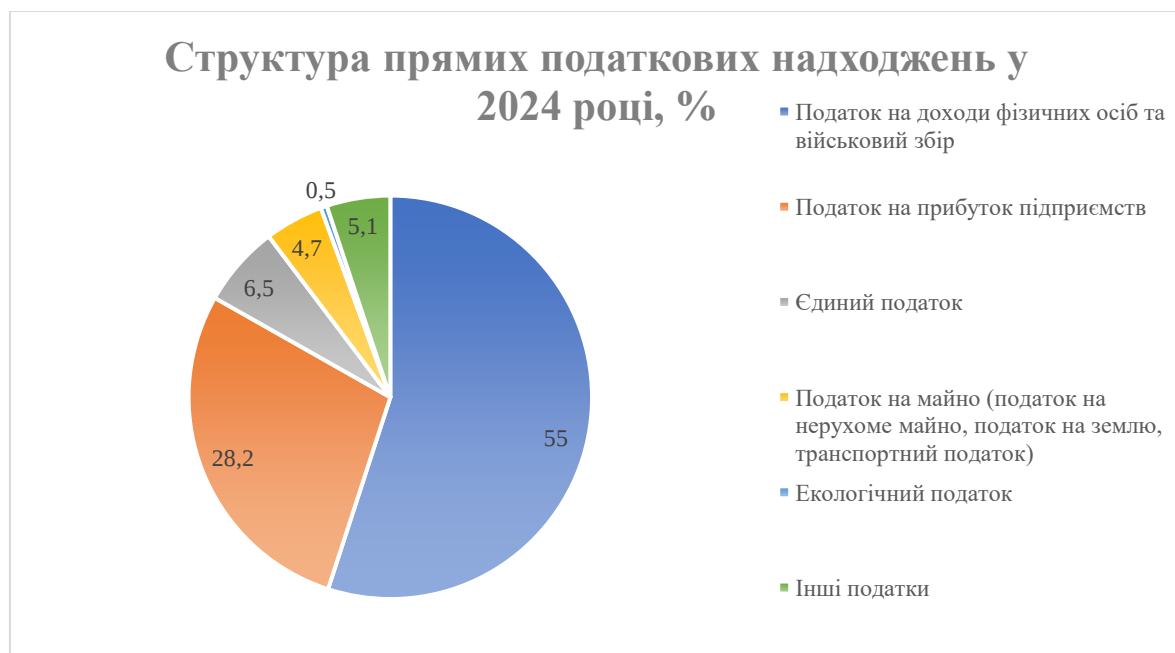

Рис. 2.3 Структура прямих податкових надходжень у 2024 році, %

На надходження прямих податків до дохідної частини державного бюджету у 2024 році на тлі збройної агресії російської федерації впливали такі основні фактори:

- встановлення ставки при декларуванні податку на прибуток банківськими установами за 2023 рік у розмірі 50 відсотків та збільшення для них основної ставки у 2024 році з 18 до 25 відсотків (банки до державного бюджету сплатили податку на прибуток в сумі 91,9 млрд грн, що більше ніж у 2023 році на 79,1 млрд грн);
- підвищення з 1 грудня 2024 року ставки військового збору з 1,5 до 5 відсотків.

У таблиці 2.4 наведено аналіз рівень ефективності ставки податку на прибуток, податку на доходи фізичних осіб та рівень продуктивності податку на прибуток, податку на доходи фізичних осіб у період 2020 – 2024 роки.

У 2020 році прибуток підприємств до оподаткування становив 874,1 млрд. грн., з якого було сплачено 118,4 млрд. грн. податку на прибуток. Це відповідає ефективній ставці оподаткування на рівні 13,5 %. Такий рівень пояснюється

загальним зниженням ділової активності через пандемію COVID-19, водночас податкові зобов'язання виконувались стабільно за рахунок підприємств, які зберегли прибутковість. Доходи населення становили 4045,1 млрд. грн., з яких до бюджету надійшло 295,1 млрд. грн. ПДФО та військового збору, ефективна ставка — 7,2 %. Рівень продуктивності ПДФО становив 7,0 % ВВП, що свідчить про вагомий роль цього податку навіть в умовах кризи.

Таблиця 2.4

Рівень ефективної ставки та продуктивності податку на прибуток і податку на доходи фізичних осіб в Україні у 2020–2024 рр.

Рік	Прибуток до оподаткування підприємств, млрд. грн.	Податок на прибуток підприємств, млрд. грн.	Рівень ефективності ставки податку на прибуток, %	Доходи населення, млрд. грн.	Податок на доходи фізичних осіб та військовий збір, млрд. грн.	Рівень ефективності ставки податку на доходи фізичних осіб, %	Рівень продуктивності податку на прибуток, %	Рівень продуктивності податку на доходи фізичних осіб, %
2020	874,1	118,4	13,5	4045,1	295,1	7,2	75,0	36,9
2021	1382,3	163,8	11,8	4863,5	349,7	7,9	65,5	40,5
2022	932,0	130,5	14,0	-	420,6	-	77,7	-
2023	2306,4	159,2	6,9	-	496,3	-	38,3	-
2024	3052,6	299,0	9,7	-	583,6	-	53,8	-

Джерело: складено та розраховано автором на основі [25] [34], [40]

У 2021 році економіка України демонструвала поступове відновлення після пандемічного спаду. Прибутки підприємств зросли до 1382,3 млрд. грн., а надходження від податку на прибуток — до 163,8 млрд. грн., хоча ефективна ставка оподаткування знизилась до 11,8 %. Це було зумовлено тим, що частина підприємств ще користувалася антикризовими податковими пільгами або переносила збитки минулих років. Доходи населення зросли до 4863,5 млрд. грн., а надходження від ПДФО та військового збору – до 349,7 млрд. грн., ефективна

ставка 7,9 %. Продуктивність податків загалом зростає: ПДФО – 6,4 %, податку на прибуток – 3,0 % ВВП, що свідчить про поступове економічне оздоровлення.

У 2022 році, внаслідок повномасштабного вторгнення РФ в Україну, спостерігається суттєве падіння економічної активності. Прибутки підприємств зменшилися до 932,0 млрд. грн., але податок на прибуток склав 130,5 млрд. грн., що призвело до рекордно високої ефективної ставки – 14,0 %. Така ситуація пояснюється тим, що прибуток концентрувався в окремих галузях (агросекторі, ІТ, фармацевтиці), тоді як інші підприємства зазнали збитків. Доходи населення не були враховані через відсутність повних даних, але надходження від ПДФО зросли до 420,6 млрд. грн., забезпечивши продуктивність 8,1 %, що є найвищим значенням за весь період. Це пояснюється стабільною сплатою податків з офіційної заробітної плати навіть в умовах війни, значною частиною бюджетоутворюючих підприємств.

У 2023 році прибутки підприємств стрімко зросли до 2306,4 млрд. грн., але податок на прибуток збільшився не пропорційно — лише до 159,2 млрд. грн, що спричинило різке падіння ефективної ставки до 6,9 %. Такий дисбаланс було зумовлений активним використанням податкових пільг, перенесенням збитків минулих років, а також можливою оптимізацією оподаткування великими компаніями. Продуктивність податку на прибуток знизилася до 2,4 % ВВП. Водночас ПДФО забезпечив 496,3 млрд. грн. надходжень, і продуктивність становила 7,5 % ВВП, що знову підтверджує стійкість цього джерела надходжень навіть в умовах війни.

У 2024 році спостерігається відчутне економічне пожвавлення. Прибутки підприємств зросли до 3052,6 млрд. грн., надходження податку на прибуток — до 299,0 млрд. грн., що забезпечило ефективну ставку 9,7 % та найвищий рівень продуктивності податку на прибуток за весь період — 3,9 % ВВП. Це свідчить про часткове відновлення контролю за оподаткуванням, скорочення податкових пільг, а також зростання частки прозорого бізнесу. ПДФО приніс 583,6 млрд. грн., забезпечивши продуктивність на рівні 7,6 % ВВП, що свідчить про

поступове зростання доходів населення та стабільну сплату податку на доходи фізичних осіб, незважаючи на складну ситуацію в країні.

2.2. Методи визначення податкового навантаження на підприємстві

Податкове законодавство України вирізняється високим рівнем складності, тоді як наявна податкова система характеризується недосконалістю, зокрема через надмірне податкове навантаження, що обумовлює збитковість підприємницької діяльності або сприяє її тінізації. Під податковим навантаженням розуміється ступінь впливу податкових платежів на фінансовий стан суб'єкта господарювання. Це поняття відображає інтегрований вплив податкової системи на економічну діяльність і фінансову стійкість підприємства.

Рівень податкового навантаження формується в результаті реалізації державної податкової політики і є важливою характеристикою будь-якої моделі оподаткування (загальної системи, спрощеної системи, системи єдиного податку). Проведення ретроспективного аналізу податкового навантаження є необхідною передумовою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Ведення обліку податкового поля підприємства дозволяє здійснювати прогнозування податкового навантаження на фінансові результати та грошові потоки за умов змін у господарському середовищі. [26]

Існуючі методики оцінювання податкового навантаження умовно класифікуються на дві основні групи. Перша з них охоплює показники абсолютного характеру, тоді як друга — показники відносного типу, які можуть мати як фактичне, так і планове значення.

До абсолютного податкового навантаження зараховуються сукупні податкові зобов'язання підприємства, включаючи сплачені податки, внески до позабюджетних фондів, а також заборгованість за відповідними платежами. Таким чином, абсолютне податкове навантаження відображає загальний обсяг податкових та обов'язкових платежів, що припадає на підприємство в межах визначеного періоду. [27]

Показники податкового навантаження, розраховані за окремими видами податків, не є предметом наукових суперечок. У науковій літературі існує одностайна позиція щодо того, що такі показники відображають співвідношення конкретного податку до відповідного джерела його нарахування або сплати.

Найбільше дискусій викликає визначення бази для порівняння, тобто економічного показника, що використовується як основа для обчислення податкового навантаження. У цьому контексті науковцями пропонуються різні варіанти базових показників, серед яких: виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), дохід від операційної діяльності, чистий дохід, валовий дохід, валові витрати, собівартість реалізованої продукції, операційні витрати, валова або чиста додана вартість, валовий прибуток, прибуток до оподаткування, чистий прибуток, а також загальна сума грошових надходжень за звітний період, за винятком позикових коштів.

З огляду на різні, а подекуди й протилежні цілі держави та платників податків як учасників податкових правовідносин, у міжнародній практиці застосовуються окремі методики оцінки податкового навантаження на макро- та мікрорівнях. Ці підходи більш детально представлені в таблиці 2.5.

Кожен із підходів, представлених у таблиці, має певні недоліки, що обмежують їхнє практичне застосування. Зокрема:

- методика, запропонована Ю.М. Кушнірчуком, фокусується виключно на приватному секторі економіки, ігноруючи особливості функціонування державного сектору;
- національна методика оцінки податкового навантаження на мікрорівні враховує лише податок на прибуток підприємств, що унеможливорює комплексну оцінку навантаження для платників, які застосовують спеціальні податкові режими;
- у розрахунках не беруться до уваги галузеві особливості господарської діяльності підприємств;
- рівень податкового навантаження може суттєво варіювати залежно від масштабів діяльності підприємств;

Таблиця 2.5

Основні методики оцінки податкового навантаження на макро– та мікрорівні

Автор методики	Порядок розрахунку	Умовні позначення
Податкове навантаження на макрорівні		
Міжнародна методика	$ПН = ФПН + ЄСВ / ВВП * 100\%$	ПК – податковий коефіцієнт ФПН – фактичні податкові надходження; ЄСВ – єдиний соціальний внесок ВВП – валовий внутрішній продукт [28]
Ю.М. Кушнірчук	$ПН = П + В - Тпс$	ПН – податкове навантаження; П – податкові надходження; В – видатки; Тпс – трансфери на утримання приватного сектору [29]
Податкове навантаження на мікрорівні		
Державна податкова служба України	$К_{пн} = П_{пн} / ВД * 100$	К _{пн} – коефіцієнт податкового навантаження; П _{пн} – податок на прибуток підприємств; ВД – валовий дохід [30].
Н.В. Гавриленко	$ПН = ПП + СП + НП$	ПН – податкове навантаження; ПП – податкові платежі, сплачені підприємством; СП – сплачені платежі в позабюджетні фонди; НП – недоїмка по платежам [31].
О.В. Балашова	$ПН = (ПП / (СК - ПК)) * 100\%$	ПН – податкове навантаження; ПП – нараховані податкові платежі в бюджет і позабюджетні фонди (без урахування податку на прибуток) СК – сума коштів, отриманих підприємством за звітний період; ПК – позикові кошти у звітному періоді [32].
Т.К. Островенко	$ПН = (ЗП / В + ПД) * 100\%$	ПН – податкове навантаження; ЗП – загальна сума всіх сплачених податків; В – виручка від реалізації товарів (робіт, послуг); ПД – позареалізаційні доходи [33].

- результати, отримані за різними методиками, є складними для порівняння між собою через відмінності у підходах до обчислення.

Визначення податкового навантаження в Україні здійснюється з урахуванням методології його оцінки на макро- та мікрорівнях. Згідно методом, що відповідає міжнародній практиці, податкове навантаження розраховується як співвідношення фактичних податкових надходжень до валового внутрішнього продукту країни, і виражається у відсотках.

Детальний аналіз податкового навантаження відповідно до міжнародної методики наведено в таблиці 2.5, що базується на даних звітності Міністерства фінансів України.

Таблиця 2.6

Рівень податкового навантаження в Україні за 2020 - 2024 роки

Рік	Фактичні податкові надходження, млрд. грн.	Надходження ЄСВ, млрд. грн.	Валовий внутрішній продукт, млрд. грн.	Рівень податкового навантаження, %
2020	1136,6	294,2	4194,1	34,1
2021	1453,8	348,9	5459,5	33,0
2022	1343,2	375,7	5191,0	33,1
2023	1638,0	310,4	6537,8	29,8
2024	2088,2	424,9	7658,6	32,8

Джерело: [25], [34], [39]

На основі таблиці 2.6, у якій представлено розрахунки рівня податкового навантаження в Україні за 2020 - 2024 роки відповідно до міжнародної методики, можна зробити висновок, що упродовж періоду 2020-2023 рр. податкове навантаження на економіку України знизилось з 34,1 % до 29,8 %. Але у 2024 році податкове навантаження склало 32,8 %. Збільшення податкового коефіцієнта на 1 % зумовлене низкою чинників, серед яких: часткове легалізування доходів та операцій, що раніше перебували в тіньовому секторі, а також посилення адміністративного тиску з боку податкових органів на

добросовісних платників з метою стимулювання дострокової сплати податкових зобов'язань. При цьому ступінь впливу кожного з цих факторів на зростання податкового навантаження змінювався у різні роки.

Показник податкового навантаження на рівні окремого підприємства відіграє важливу роль у забезпеченні його економічної стабільності та соціального розвитку. Саме на мікрорівні здійснюється реальний вплив податкових зобов'язань на результати господарської діяльності, що зумовлює актуальність його дослідження.

Показник податкового навантаження виконує низку ключових функцій у межах податкового регулювання:

- використовується податковими органами для виявлення схем мінімізації податкових зобов'язань, запобігання податковим правопорушенням і протидії ухиленню від сплати податків;
- слугує інструментом для вибору оптимальної організаційно-правової форми ведення господарської діяльності;
- є основним елементом системи податкового управління на рівні підприємства, зокрема в контексті реалізації функцій податкового менеджменту;
- дозволяє підприємству порівнювати та обирати найбільш вигідний режим оподаткування — між загальною та спрощеною системами.

Таким чином, податкове навантаження на мікрорівні розглядається як умовний показник, що характеризує частку податкових надходжень у доходах господарюючого суб'єкта або ж у валовому внутрішньому продукті держави.

Зважаючи на те, що податки становлять додаткові витрати для суб'єктів господарювання, доцільно оцінювати податкове навантаження саме на мікрорівні. Загальна методика такої оцінки повинна враховувати співвідношення між сумою податкових витрат (як підприємств, так і фізичних осіб) та обсягом скоригованого доходу, очищеного від непрямих податків. [35]

У таблиці 2.7 представлено показники, що застосовуються на практиці для оцінювання рівня податкового навантаження.

Таблиця 2.7

Загальні показники оцінки податкового навантаження на підприємстві

Показники	Розрахунок	Економічний зміст
Загальне податкове навантаження		
Рівень ефективності оподаткування	$ЕСП = П_{заг} / БП$	Визначає відношення загального обсягу податкових відрахувань до бази оподаткування
Рівень податкомісткості реалізованої продукції	$КВР = П_{заг} / ВР$	Показує питому вагу загальних податкових платежів, які здійснює підприємство в бюджет, у сумі виручки від реалізації
Рівень податкового навантаження доходів від реалізації продукції	$ПНд = П_{заг} / Д$	З'ясовує частку всіх податків і зборів у доходах від реалізації продукції суб'єкта господарювання
Рівень податкового навантаження витрат	$ПНв = П_{заг} / В$	Частка всіх податків й зборів у витратах суб'єкта господарювання
Рівень податкового навантаження прибутку	$ПНп = П_{заг} / П$	Частка всіх податків й зборів у прибутку суб'єкта господарювання
Дохід на 1 грн. сплачених податків	$Дп = Д / П_{заг}$	Показник, обернений до коефіцієнта податкового навантаження доходів
Податкове навантаження з податку на прибуток (ПнП)		
Коефіцієнт податкового навантаження доходів від реалізації продукції із ПнП	$ПНДПнП = ПнП / Д$	Частка підрахованого податку на прибуток підприємств у доходах від реалізації продукції суб'єкта господарювання
Коефіцієнт податкового навантаження витрат із ПнП	$ПНДПнП = ПнП / В$	Частка нарахованого податку на прибуток підприємств у витратах суб'єкта господарювання
Коефіцієнт податкового навантаження прибутку із ПнП	$ПНДПнП = ПнП / П$	Рівень оподаткування прибутку суб'єкта господарювання

Джерело: [36]

ДПС працює над удосконаленням підходів до розрахунку податкового навантаження. На конференції 06 травня 2025 піднімалось важливе питання –

істотна різниця в податковому навантаженні між регіонами в межах однієї галузі. Голова ДПС Руслан Кравченко зазначив: «На жаль, до сьогодні не існувало уніфікованих підходів до розрахунку податкового навантаження по регіонах. Команда ДПС вже працює над розробкою справедливих підходів, які враховуватимуть особливості ведення господарської діяльності в різних регіонах. До кінця травня плануємо вже вийти з конкретними пропозиціями, щоб обговорити їх з бізнесом. Бо саме це – про довіру та партнерство між податковою та бізнесом». [37]

За січень–вересень 2024р. фінансовий результат до оподаткування великих та середніх підприємств був позитивний і становив 720,6 млрд.грн (за січень–вересень 2023р. також позитивний – 486,3 млрд.грн).

Прибуток досяг 892,8 млрд.грн, або 140,0% порівняно із січнем–вереснем 2023р., збитків допущено на суму 172,2 млрд.грн (або 113,6%).

Частка збиткових підприємств за січень–вересень 2024р. становила 24,9% (за січень–вересень 2023р. – 24,1%).

Інформацію щодо фінансових результатів діяльності підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності та за видами промислової діяльності наведено у додатку 1.

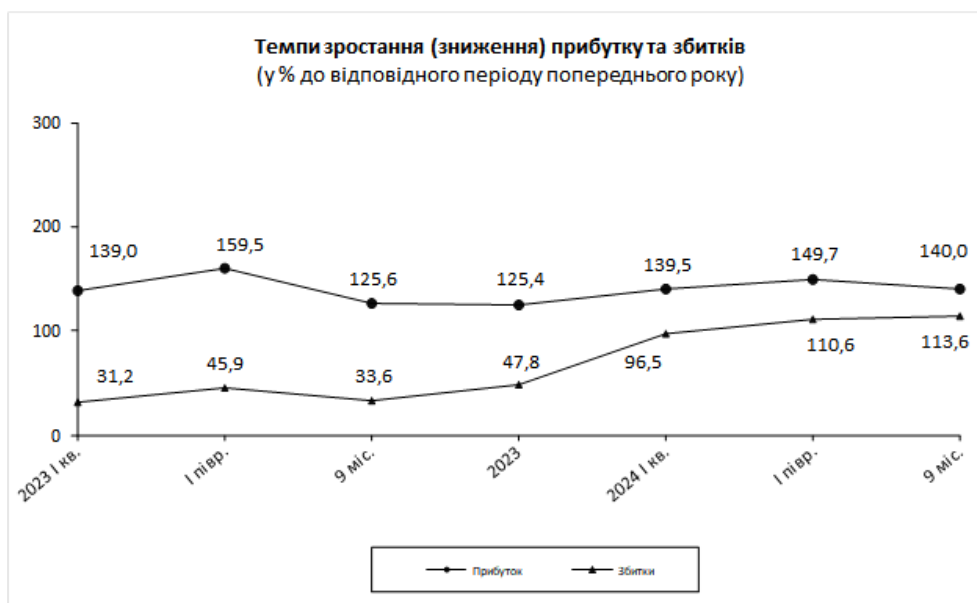

Рис. 2.4 Темпи зростання (зниження) прибутку до оподаткування та збитків великих та середніх підприємств [38]

2.3. Аналіз впливу прямого оподаткування на фінансові результати підприємницької діяльності

Вплив прямого оподаткування на фінансові результати підприємницької діяльності проявляється передусім через формування податкових зобов'язань, які зменшують величину прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства. Податок на прибуток є основним видом прямих податків, який безпосередньо впливає на чистий фінансовий результат. Його розмір залежить від бази оподаткування, визначеної згідно з податковим та бухгалтерським обліком, а також від чинної ставки, встановленої законодавством.

Зміна рівня податкового навантаження впливає на рентабельність підприємства, знижуючи або підвищуючи інвестиційну привабливість і фінансову стійкість суб'єкта господарювання. Особливої уваги потребує аналіз співвідношення між сумою податку на прибуток і показниками фінансової звітності, такими як валовий дохід, операційний прибуток, чистий прибуток, а також коефіцієнти рентабельності. Крім того, враховується вплив змін у податковому законодавстві на обсяг податкових витрат та адаптаційні стратегії підприємств.

У процесі аналізу розглядаються конкретні фінансові показники, динаміка податкових відрахувань та їхній вплив на загальний результат діяльності підприємства, що дозволяє оцінити рівень ефективності податкової політики на мікроекономічному рівні.

На прикладі конкретного підприємства ТОВ "XXX" розглянемо формулу податкового навантаження на мікрорівні Державної податкової служби України:

$$K_{np} = P_{np} / VD * 100, \quad (2.1)$$

де K_{np} – коефіцієнт податкового навантаження;

P_{np} – податок на прибуток підприємств;

VD – валовий дохід.

У 2019 році податкове навантаження на прибуток ТОВ «XXX» становило 14,2 %, що є найвищим показником за аналізований період. Це свідчить про

суттєвий вплив податку на прибуток на фінансовий результат. Водночас високий валовий дохід у розмірі 1 895,2 тис. грн дав змогу підприємству ефективно справлятися з податковими зобов'язаннями.

Таблиця 2.8

Коефіцієнт податкового навантаження ТОВ "XXX"

Рік	Дохід (1-2), тис. грн.			Податок на прибуток підприємств, тис. грн.	Коефіцієнт податкового навантаження, %
	Сума доходу, тис. грн.	1	2		
		Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.		
2019	1895,2	7 594,7	5 699,5	269,6	14,2
2020	2013,7	5 785,9	3 772,2	190,5	9,4
2021	2853,4	8 529,5	5 676,1	316,7	11,1
2022	2159,4	4 397,6	2 238,2	290,6	13,4
2023	1526,6	3102,2	1575,6	141,3	9,2

У 2020 році рівень податкового навантаження знизився до 9,4 %, що зумовлено як зменшенням суми податку на прибуток до 190,5 тис. грн., так і збільшенням валового доходу 2 013,7 тис. грн. Це свідчить про оптимізацію витрат та зміну структури доходів, що дало змогу зменшити податкове навантаження.

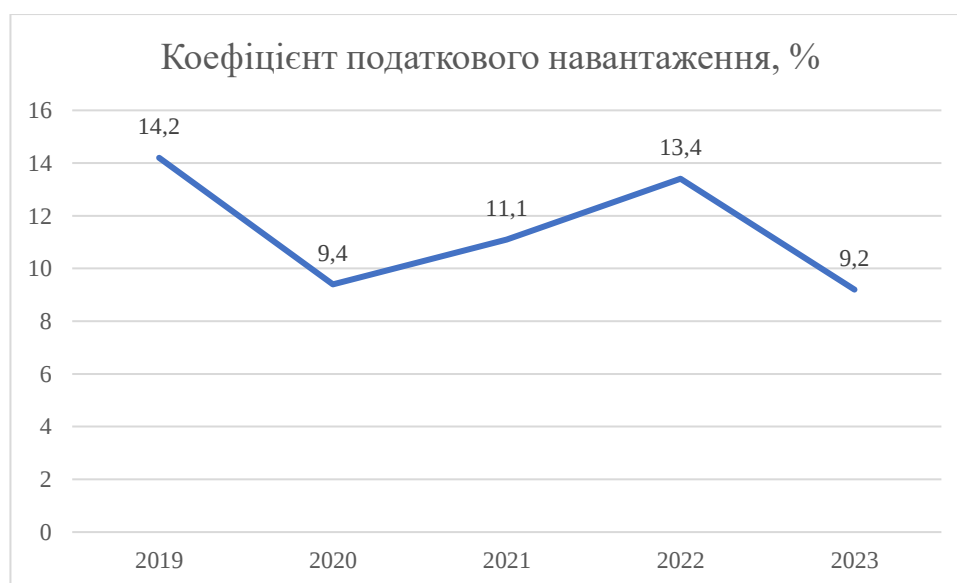

Рис. 2.5 Динаміка коефіцієнту податкового навантаження ТОВ "XXX"

У 2021 році відбулося зростання податкового навантаження до 11,1 %, що зумовлено зростанням як валового доходу 2 853,4 тис. грн., так і суми податку на прибуток 316,7 тис. грн. Така динаміка свідчить про зростання фінансових результатів підприємства та, відповідно, зобов'язань перед бюджетом.

У 2022 році податкове навантаження зросло до 13,4 %, що є другим за величиною значенням після 2019 року. Незважаючи на зменшення чистого доходу та валового доходу до 2159,4 тис. грн., сума сплаченого податку залишилася високою 290,6 тис. грн., що могло спричинити помітний фіскальний тиск на підприємство.

У 2023 році податкове навантаження на прибуток ТОВ «XXX» становило 9,2 %, що було розраховано як відношення суми податку на прибуток 141,3 тис. грн. до валового доходу підприємства 1526,6 тис. грн. Даний рівень навантаження свідчить про помірний вплив прямого оподаткування на фінансовий результат підприємства. Незважаючи на сплату податку, компанія забезпечила отримання чистого прибутку в розмірі 3102,2 тис. грн., що свідчить про ефективну операційну діяльність та здатність підтримувати фінансову стійкість навіть за умов фіскального тиску.

Оцінювання податкового навантаження доцільно здійснювати насамперед на мікрорівні, оскільки сплачені податки формують додаткові витрати для суб'єктів підприємницької діяльності, що, у свою чергу, створює додаткове фінансове навантаження. Загальна методика оцінки податкового навантаження на цьому рівні має базуватися на визначенні співвідношення між сумою податкових зобов'язань (як для юридичних, так і для фізичних осіб) та скоригованими доходами, очищеними від суми непрямих податків.

Для оцінки ефективності податкової політики на рівні окремого суб'єкта господарювання доцільно використовувати систему кількісних показників, які дозволяють виявити рівень фіскального тиску на підприємство, його здатність формувати прибуток, а також ефективність використання доходів. Такі розрахунки є необхідним етапом при аналізі податкового навантаження,

оскільки дають змогу встановити співвідношення між обсягом сплачених податків і ключовими фінансовими результатами діяльності підприємства.

У межах аналізу діяльності підприємства за 2019 - 2023 рік розраховано комплекс показників, що характеризують рівень ефективності оподаткування, податкомісткість реалізованої продукції, податкове навантаження на витрати, доходи та прибуток, а також дохід на 1 грн сплачених податків.

Рівень ефективності оподаткування, обчислений як відношення загальної суми податкових зобов'язань до балансового прибутку підприємства, демонструє відносну стабільність протягом п'яти аналізованих років. Показник коливається у вузькому діапазоні від 17,9% до 18,0%, що свідчить про сталу податкову політику підприємства і відсутність суттєвих коливань у фіскальному навантаженні на прибуток (табл. 2.9).

$$\text{ЕСП} = \text{Пзаг} / \text{БП} * 100, \quad (2.2)$$

де Пзаг – загальні податки;

БП – балансовий прибуток.

Таблиця 2.9

Динаміка рівня ефективності оподаткування ТОВ "XXX"

Рік	Загальні податки, тис. грн.	Балансовий прибуток, тис. грн.	Рівень ефективності оподаткування, %
2019	269,6	1 498,0	17,9
2020	190,5	1 058,1	18,0
2021	316,7	1 759,4	17,9
2022	290,6	1 614,3	18,0
2023	141,3	785,2	17,9

Рівень податкового навантаження доходів від реалізації продукції демонструє, яку частку чистого доходу підприємство сплачує у вигляді податків, тобто відображає рівень фіскального тиску на дохід від реалізації. Дохід на 1 грн. сплачених податків демонструє кількість доходу, що припадає на кожну гривню сплачених податків, тобто відображає економічну віддачу від податкових витрат.

Рівень податкового навантаження доходів від реалізації продукції:

$$\text{ПНд} = \text{Пзаг} / \text{Д} * 100, \quad (2.4)$$

де Пзаг – загальні податки;

Д – чистий дохід від реалізації продукції.

Дохід на 1 грн. сплачених податків:

$$Дп = Д / Пзаг, \quad (2.5)$$

де Пзаг – загальні податки;

Д – чистий дохід від реалізації продукції.

Рис. 2.6 Рівень ефективності оподаткування ТОВ "XXX"

Таблиця 2.10

Рівень податкового навантаження доходів від реалізації продукції ТОВ "XXX"

Рік	Загальні податки, тис. грн.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	Рівень податкового навантаження доходів від реалізації продукції, %	Дохід на 1 грн. сплачених податків, грн.
2019	269,6	7 594,7	3,5	28,2
2020	190,5	5 785,9	3,3	30,4
2021	316,7	8 529,5	3,7	26,9
2022	290,6	4 397,6	6,6	15,1
2023	141,3	3102,2	4,6	22,0

У період 2019–2021 років підприємство демонструвало високу ефективність у використанні доходів з помірним рівнем податкового

навантаження. Починаючи з 2022 року відбулося погіршення ситуації — фіскальний тиск на доходи виріс, а віддача від сплачених податків знизилася. Це пов’язано із зовнішніми економічними умовами, зміною податкової політики. Однак, у 2023 році спостерігається тенденція до стабілізації, що свідчить про адаптацію до нових умов.

Рис. 2.7 Рівень податкового навантаження доходів від реалізації продукції ТОВ "XXX"

$$ПНв=Пзаг/В*100,$$
 (2.6)

де Пзаг – загальні податки;
В – собівартість реалізованої продукції.

Таблиця 2.11

Рівень податкового навантаження витрат ТОВ "XXX"

Рік	Загальні податки, тис. грн.	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	Рівень податкового навантаження витрат, %
2019	269,6	5 699,5	4,7
2020	190,5	3 772,2	5,1
2021	316,7	5 676,1	5,5
2022	290,6	2 238,2	12,9
2023	141,3	1575,6	8,9

У 2019–2021 роках підприємство функціонувало з помірним рівнем податкового навантаження на витрати (4,7–5,5%), що свідчить про стабільну господарську діяльність та прийнятну фіскальну політику. Натомість у 2022–2023 роках спостерігалось посилення фіскального тиску, яке найбільше проявилось у 2022 році. Це було спричинено зменшенням обсягів виробництва та збереженням високого рівня податкових зобов'язань, незважаючи на падіння витрат.

. У 2023 році податкове навантаження зменшилось, однак залишилось вищим за довоєнний час, що вимагає від підприємства більш ефективного управління витратами та податковим плануванням.

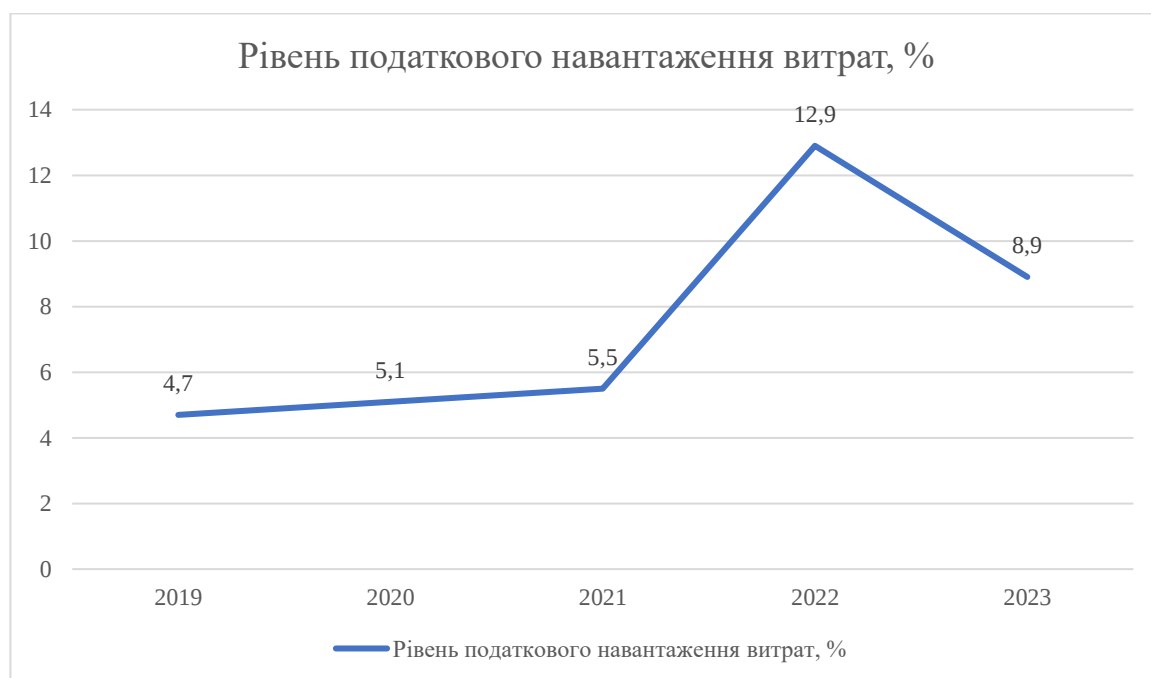

Рис. 2.8 Рівень податкового навантаження витрат ТОВ "XXX"

Отримані значення дозволяють зробити висновки щодо податкової стійкості підприємства та його фінансової адаптованості до діючої системи оподаткування.

РОЗДІЛ 3. Напрями реформування системи прямого оподаткування України

3.1. Специфіка формування системи прямого оподаткування країн ЄС

Система прямого оподаткування в країнах Європейського Союзу є результатом поєднання національних податкових систем із наднаціональними вимогами та гармонізаційними процесами, спрямованими на створення єдиного економічного простору. Попри відсутність єдиного регулювання в галузі прямого оподаткування, країни ЄС дотримуються спільних принципів, визначених у договорах ЄС та директивах Європейської Комісії.

Кожна держава-член ЄС має право самостійно визначати види прямих податків і умови їхнього застосування щодо доходів, прибутків і майна. Водночас, при розробці національної податкової політики необхідно враховувати основні принципи, зокрема запобігання дискримінації, уникнення подвійного оподаткування та сприяння мобільності громадян.

У разі зміни країни проживання, здійснення інвестицій, створення дочірніх компаній або отримання спадщини з-за кордону, фізичні особи та підприємства можуть зіткнутися зі складнощами податкового адміністрування чи одночасним нарахуванням податків у кількох країнах. Для мінімізації таких ситуацій між багатьма країнами ЄС укладені двосторонні угоди про уникнення подвійного оподаткування. Однак такі угоди не охоплюють усіх можливих випадків транскордонного оподаткування, тому в разі виявлення податкової дискримінації чи порушень законодавства ЄС необхідне втручання Єврокомісії. Це може включати розробку узгоджених рішень між урядами країн або передання справи до суду.

У більшості країн ЄС застосовується прогресивна шкала оподаткування доходів, коли вищі доходи обкладаються вищими податковими ставками. Натомість у деяких країнах Східної Європи, таких як Болгарія, Чехія, Естонія, Латвія, Литва, Угорщина та Румунія, діє пропорційна шкала оподаткування, де податкова ставка не залежить від розміру доходу. Найвищі ставки особистого

оподаткування характерні для скандинавських країн, а також Португалії, Бельгії та Нідерландів, тоді як найнижчі – для країн Східної Європи, що використовують пропорційну систему.

Попри широку автономію урядів у сфері оподаткування бізнесу, деякі питання, зокрема боротьба з ухиленням від сплати податків і проблеми подвійного оподаткування, розглядаються спільно Єврокомісією та країнами ЄС. [41]

Податок на доходи фізичних осіб у більшості випадків має прогресивну структуру, що означає підвищення податкової ставки зі зростанням доходів. Іншими словами, чим вищий дохід отримує людина, тим більший відсоток вона сплачує у вигляді податку. Однак максимальні ставки оподаткування значно варіюються в різних країнах Європи (рис. 3.1).

Найвища ставка податку застосовується до тієї частини доходу, яка перевищує певний поріг і потрапляє до найвищої податкової категорії. Наприклад, якщо в країні передбачено п'ять податкових рівнів, а ставка 50% застосовується до доходів понад 1 мільйон євро, то кожен додатковий євро, що перевищує цей поріг, буде обкладатися податком у розмірі 50%.

Зазвичай уряди ефективніше наповнюють бюджет, застосовуючи прогресивні податкові ставки на нижчих рівнях доходу, ніж запроваджуючи надто високі максимальні ставки. Це пояснюється тим, що підвищення податкового навантаження в межах певного рівня доходу збільшує надходження не лише від цієї групи платників, а й від усіх, хто має вищі доходи. Натомість надмірно високі граничні ставки можуть негативно впливати на мотивацію до отримання більшого доходу серед усіх платників податків, що в довгостроковій перспективі може призвести до зменшення податкових надходжень.

Середній офіційний граничний податок на доходи фізичних осіб у країнах організація економічного співробітництва та розвитку (далі ОЕСР) у Європі становить 42,8 % у 2025 році. Найвищі ставки мають Данія (55,9 %), Франція (55,4 %) та Австрія (55 %). Натомість найнижчі ставки зафіксовані в Угорщині (15 %), Естонії (22 %) та Чехії (23 %).

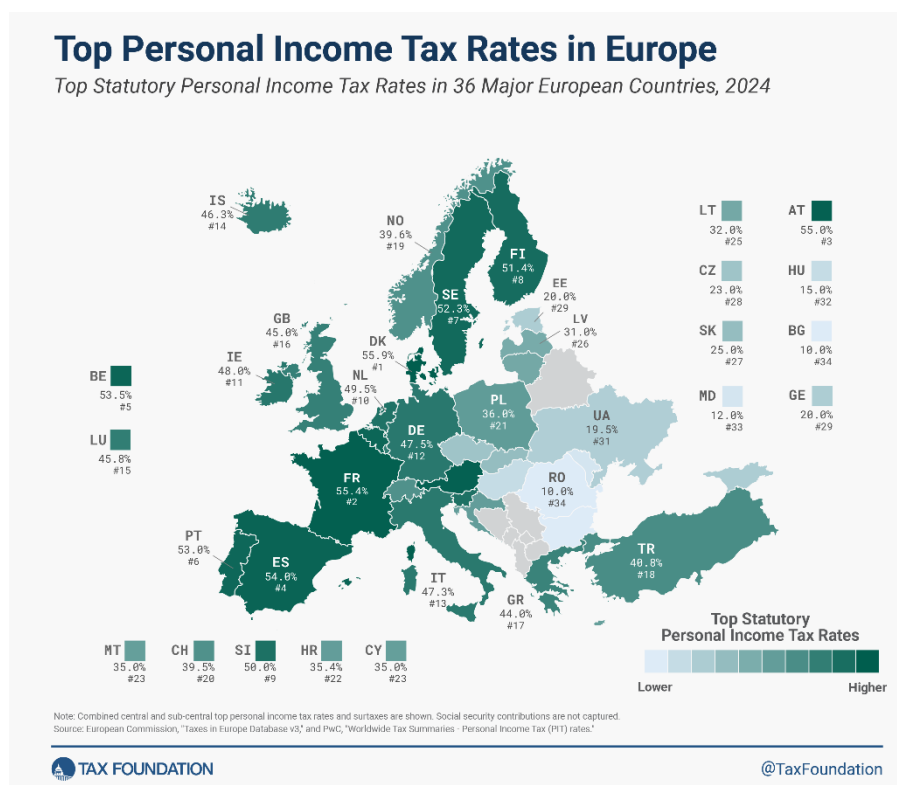

Рис. 3.1 Рейтинг ставок податку на доходи фізичних осіб у Європі 2024 р.[43]

Європейські країни, які не входять до ОЕСР, зазвичай мають нижчі податкові ставки та застосовують єдину ставку оподаткування особистих доходів. Найнижчі податки стягуються в Болгарії та Румунії (10 %), за ними йдуть Молдова (12 %), Україна (19,5 %) та Грузія (20 %).

Для порівняння, середня сукупна державна та федеральна ставка податку на прибуток у 50 штатах США та окрузі Колумбія станом на січень 2025 року становить 42,14 %. Вона варіюється від 37 % у штатах без державного податку на прибуток до 50,3 % у Каліфорнії.

За минулий рік дві європейські країни підвищили свої граничні ставки податку на доходи фізичних осіб. В Естонії єдина ставка податку на прибуток зросла з 20 % до 22 %, а в Латвії максимальна ставка збільшилася з 31 % до 36 %.

Деякі європейські країни розглядають можливість змін у своїх найвищих ставках податку на доходи фізичних осіб у найближчі роки. Австрія планує скасувати свою найвищу податкову категорію у 2026 році, знизивши максимальну ставку з 55 % до 50 %. У Німеччині додатковий податок на

солідарність, який підвищує максимальну ставку податку з 45 % до 47,475 %, наразі перебуває на судовому розгляді.

Європейські країни, як і більшість держав світу, зобов'язують бізнес сплачувати податки на корпоративний прибуток. Остаточна сума податку залежить як від податкової бази, так і від ставки корпоративного податку. Ця карта демонструє, як законодавчо встановлені ставки податку на прибуток корпорацій порівнюються між країнами ОЕСР та ЄС (рис. 3.2).

З урахуванням центральних і місцевих податків, найвищу офіційну ставку корпоративного податку має Мальта – 35 %. За нею йдуть Португалія (31,5 %), Німеччина (29,9 %) та Італія (27,8 %). Найнижчі ставки зафіксовані в Угорщині (9 %), Ірландії (12,5 %) та Литві (15 %).

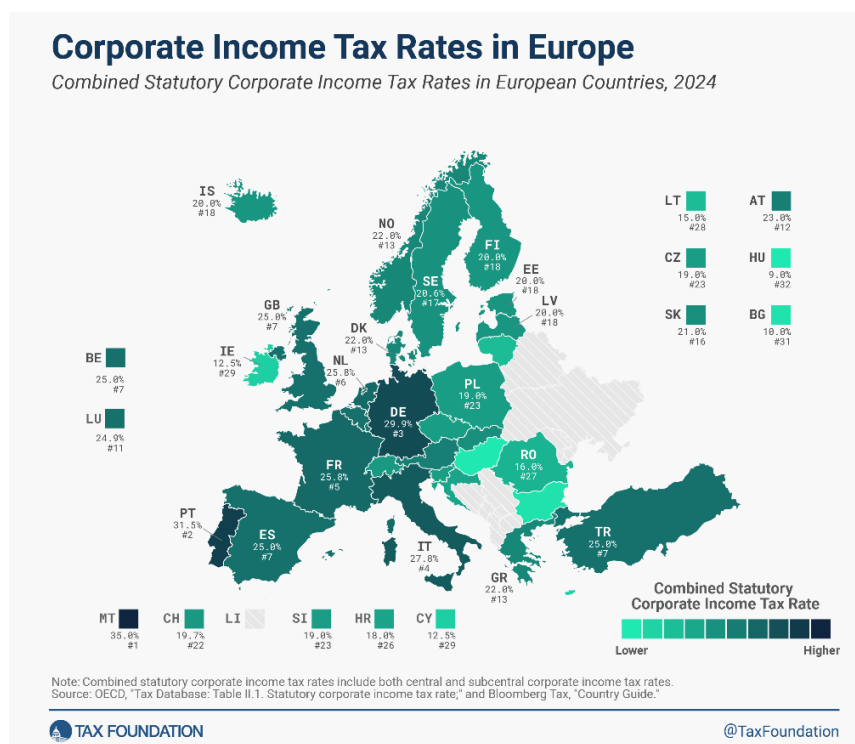

Рис. 3.2 Рейтинг ставок податку на прибуток у Європі 2024 р.[44]

У середньому європейські країни наразі встановлюють податок на прибуток підприємств на рівні 21,3 %. Це трохи нижче за світовий середній показник, який у 2023 році, згідно з аналізом 181 юрисдикції, становив 23,45 %.

Як і в інших регіонах світу, в європейських країнах за останні 40 років спостерігалось зниження ставок корпоративного податку. Проте в останні роки

цей показник стабілізувався. У 2024 році Австрія завершила заплановане ще у 2022 році зниження ставки корпоративного податку. Водночас за останній рік лише Туреччина та Великобританія підвищили ставку податку на прибуток підприємств. Очікується, що така тенденція залишатиметься стабільною, оскільки країни переходять до ефективніших видів оподаткування.

У більшості європейських країн ОЕСР корпоративний дохід оподатковується двічі: спочатку на рівні компанії, а потім – на рівні акціонерів. Перед тим як акціонери сплачують податки, бізнес уже підлягає оподаткуванню на свій прибуток. Коли ж акціонери отримують дивіденди або прибуток від приросту капіталу, вони сплачують податки на суму, що залишилася після корпоративного оподаткування. Інтегрована ставка податку на корпоративний дохід відображає як податок на прибуток підприємств, так і податок на дивіденди або приріст капіталу – загальний податковий тягар для корпоративного доходу (рис. 3.3).

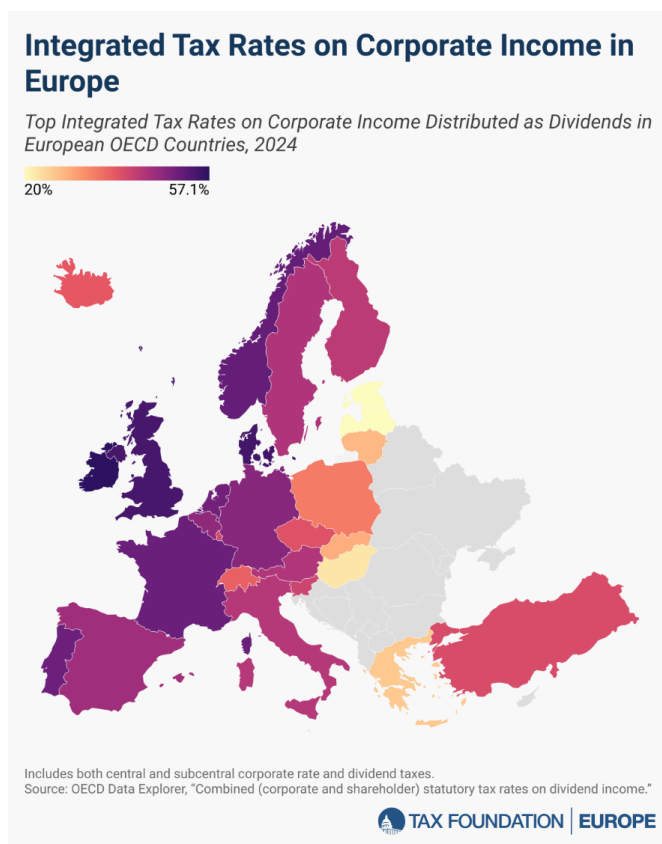

Рис. 3.3 Рейтинг інтегрованих ставок податку на корпоративний дохід у Європі 2024 р.[45]

Наприклад, якщо італійська компанія отримує прибуток у розмірі 100 євро, вона спочатку сплачує 24 % податку на прибуток підприємств, що залишає їй 76 євро після оподаткування. Якщо цей прибуток виплачується акціонерам у вигляді дивідендів, він знову оподатковується за ставкою 26 %, що додає ще 19,76 євро податків. У підсумку чистий дохід після всіх податків становить 56,24 євро, що означає інтегровану ставку податку на корпоративний дохід у 43,76 %. Такий самий підхід застосовується до прибутку, отриманого у вигляді приросту капіталу.

Серед європейських країн ОЕСР Ірландія має найвищу інтегровану ставку податку на дивіденди (57,1 %), за нею йдуть Данія (54,8 %) та Великобританія (54,5 %). Найнижчі ставки зафіксовані в Естонії (20 %), Латвії (20 %) та Угорщині (22,7 %). В Естонії та Латвії корпоративний податок на розподілений прибуток є єдиним рівнем оподаткування дивідендів.

Щодо прибутку від приросту капіталу, найвищі інтегровані ставки мають Данія (54,8 %), Норвегія (51,5 %) та Франція (51 %), тоді як найнижчі ставки спостерігаються у Швейцарії (19,7 %), Чехії (21 %) та Словаччині (21 %). Деякі країни ОЕСР – зокрема Бельгія, Чехія, Люксембург, Словаччина, Словенія, Швейцарія та Туреччина – не оподатковують приріст капіталу за довгостроковими акціями без значної частки власності, що робить корпоративний податок єдиним рівнем оподаткування такого доходу.

У середньому європейські країни ОЕСР застосовують інтегровану ставку податку на дивіденди у 40,9 % та на приріст капіталу – 36,6 %. Для порівняння, у США ці показники становлять 47 % та 47,4 % відповідно.

Подвійне оподаткування корпоративного доходу може спричиняти економічні спотворення, такі як зменшення рівня заощаджень та інвестицій, преференції для певних форм бізнесу та стимулювання боргового фінансування замість власного капіталу. Деякі країни ОЕСР інтегрували корпоративну та індивідуальну податкові системи, щоб зменшити негативні наслідки подвійного оподаткування.

Протягом останнього року були помітні зміни у 2024 році, кілька країн підвищили свої законодавчі ставки корпоративного податку, зокрема:

- Чехія – з 19 % до 20 %
- Ісландія – з 20 % до 21 %
- Словенія – з 19 % до 22 %
- Туреччина – з 20 % до 25 %

Також деякі країни збільшили свої найвищі ставки податку на приріст капіталу, наприклад:

- Нідерланди – з 32 % до 36 %
- Іспанія – з 26 % до 28 %
- Натомість Австрія знизилла законодавчу корпоративну ставку з 24 % до 23 %.
- У Великобританії уряд планує підвищити найвищу ставку податку на приріст капіталу від продажу акцій із 20 % до 24 %, що збільшить інтегровану ставку податку на приріст капіталу з 40 % до 43 %.

Система прямих податків у країнах Європейського Союзу поєднує в собі автономність та загальні принципи гармонізації. Кожна держава має право самостійно встановлювати ставки та механізми оподаткування, проте мусить дотримуватись вимог недискримінації та уникнення подвійного оподаткування. Основні прямі податки включають податок на доходи фізичних осіб та корпоративний податок.

Оподаткування доходів громадян у більшості країн ЄС відбувається за прогресивною шкалою: чим вищий дохід, тим більша ставка. Найвищі податкові ставки спостерігаються у скандинавських країнах, де вони можуть перевищувати 50 %, тоді як у деяких східноєвропейських державах, таких як Болгарія чи Угорщина, застосовується пропорційне оподаткування зі ставкою близько 10–15 %.

Корпоративний податок також значно варіюється між країнами ЄС. Угорщина має найнижчу ставку у 9 %, тоді як на Мальті вона сягає 35 %.

Останніми роками загальна тенденція спрямована на поступове зниження корпоративного податкового навантаження, щоб залучати інвесторів і стимулювати економічне зростання.

Однією з проблем податкової політики є подвійне оподаткування прибутків компаній. По-перше, вони оподатковуються на рівні корпорації, а по-друге, на рівні виплати дивідендів акціонерам. Це збільшує загальне податкове навантаження, що може негативно позначатися на розвитку бізнесу.

Таким чином, податкова політика в ЄС балансує між необхідністю наповнення державного бюджету та стимулюванням економічного розвитку. Надмірно високі ставки можуть зменшувати податкові надходження через ухилення від сплати податків або виведення капіталу в юрисдикції з нижчим оподаткуванням, тоді як надто низькі ставки загрожують нестачею бюджетних коштів.

3.2. Проблеми і перспективи функціонування системи прямого оподаткування в Україні

Система прямого оподаткування в Україні є важливим елементом податкової політики держави, оскільки вона впливає на соціально-економічний розвиток країни, наповнення бюджету та інвестиційний клімат. Прямі податки, зокрема податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), податок на прибуток підприємств і податок на майно, формують значну частину державних доходів. Водночас система прямого оподаткування в Україні має низку проблем, які ускладнюють її ефективне функціонування.

У сучасних умовах прямі податки є основою податкових систем країн із розвиненою ринковою економікою, оскільки вони мають низку переваг порівняно з непрямими податками (рис. 3.4). Зокрема, пряме оподаткування дозволяє державі безпосередньо впливати на економічні процеси, такі як інвестиційна активність, рівень накопичення капіталу, загальне споживання та ділова активність. Наприклад, податок на прибуток, хоча і має порівняно

невелику частку у доходах бюджету через низьку рентабельність підприємств, може використовуватися як ефективний інструмент регулювання економіки.

Рис. 3.4 Переваги та недоліки прямих податків [46]

У сучасних умовах прямі податки є основою податкових систем країн із розвиненою ринковою економікою, оскільки вони мають низьку переваг порівняно з непрямими податками (рис. 3.4). Зокрема, пряме оподаткування дозволяє державі безпосередньо впливати на економічні процеси, такі як інвестиційна активність, рівень накопичення капіталу, загальне споживання та ділова активність. Наприклад, податок на прибуток, хоча і має порівняно невелику частку у доходах бюджету через низьку рентабельність підприємств, може використовуватися як ефективний інструмент регулювання економіки.

Однією з ключових особливостей прямих податків є їхня залежність від рівня доходу платника, що дозволяє забезпечити принцип справедливості оподаткування. Це реалізується через прогресивну шкалу оподаткування: громадяни з вищими доходами сплачують більші суми податків порівняно з

тими, чиї доходи є нижчими. Завдяки цьому податковий тягар розподіляється більш рівномірно.

Крім того, прямі податки стимулюють товаровиробників, оскільки вони безпосередньо впливають на розмір прибутку чи доходу, який залишається в розпорядженні платників податків. З макроекономічної точки зору, вони дозволяють регулювати інвестиційний та споживчий попит, а також формувати напрями використання національного доходу. Однак, якщо рівень податкового навантаження є надмірним, це може негативно позначитися на економічному розвитку, знизити стимули до виробництва та накопичення капіталу.

У країнах із розвинутою економікою, таких як США та Японія, прямі податки відіграють ключову роль у наповненні бюджету, хоча їхнє співвідношення з непрямими податками залежить від рівня економічного розвитку та національних особливостей. В Україні також спостерігається тенденція до збільшення ролі прямих податків, зокрема податку на прибуток та податку на доходи фізичних осіб, у структурі бюджетних надходжень.

Разом із перевагами прямі податки мають і певні недоліки. Вони вимагають складного механізму обліку та контролю, що збільшує адміністративні витрати держави. Крім того, існує ризик ухилення від оподаткування, особливо через недосконалість фінансового контролю та можливість приховування доходів. Важливою проблемою є також те, що отримання прибутку в ринкових умовах не є гарантованим, а отже, податкові надходження від прямих податків можуть коливатися залежно від економічної ситуації. [46]

Таким чином, ефективне функціонування системи прямих податків вимагає поєднання державних інтересів із можливостями платників податків. Хоча вони забезпечують справедливий розподіл податкового тягара та дозволяють здійснювати державне регулювання економіки, податкова система не може ґрунтуватися виключно на прямих податках. Необхідний збалансований підхід, що враховує як переваги, так і недоліки кожного виду оподаткування,

забезпечуючи стабільність бюджетних надходжень та стимулюючи економічне зростання.

Судова практика у сфері прямого оподаткування має значний вплив на формування правозастосовної політики. Суди розглядають численні спори щодо правильності визначення податкових зобов'язань, застосування податкових пільг та санкцій. Аналіз судових рішень показує, що найбільш поширеними проблемами є неоднозначність трактування податкового законодавства, складність обчислення бази оподаткування, а також питання щодо застосування міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування.

Важливим аспектом є впровадження сучасних інформаційних технологій у податковій сфері. Електронні сервіси, такі як **Електронний кабінет платника податків**, дозволяють автоматизувати процеси подання звітності, спрощують взаємодію з податковими органами, зменшують рівень помилок та сприяють прозорості податкових платежів. Автоматизація адміністрування податків також сприяє зниженню корупційних ризиків та покращенню якості обслуговування платників податків.

Окрім внутрішніх реформ, важливим напрямом розвитку податкової системи є її гармонізація з міжнародними стандартами. Україна поступово впроваджує ініціативи **BEPS (Base Erosion and Profit Shifting)**, спрямовані на запобігання ухиленню від оподаткування великими транснаціональними компаніями. Введення міжнародних стандартів податкової прозорості та обміну інформацією між податковими органами різних країн дозволяє ефективніше контролювати транснаціональні фінансові операції та запобігати незаконному виведенню капіталів у офшорні зони.

У процесі практичного застосування норм прямого оподаткування постають певні проблеми, серед яких часті зміни податкового законодавства, високий рівень податкового навантаження на бізнес, складність податкового адміністрування та тривалість судових розглядів. Для вирішення цих проблем необхідно забезпечити стабільність податкового законодавства, спрощення

процедур адміністрування податків та підвищення ефективності роботи податкових органів.

Проблеми нормативно-правового забезпечення прямого оподаткування:

1. **Складність і запутаність законодавства** Часті зміни до Податкового кодексу створюють труднощі для платників податків і можуть сприяти помилкам у звітності.
2. **Недостатній рівень гармонізації з міжнародними стандартами** Хоча Україна активно укладає угоди про уникнення подвійного оподаткування, деякі норми внутрішнього законодавства ще потребують адаптації до вимог міжнародного податкового права.
3. **Високий рівень тіньової економіки** Ухилення від сплати податків і використання схем мінімізації податкових зобов'язань знижують ефективність податкової системи.

Напрями вдосконалення нормативно-правового забезпечення:

1. **Спрощення податкового законодавства** Необхідно зменшити кількість нормативних актів і забезпечити їхню узгодженість.
2. **Підвищення прозорості податкового адміністрування** Використання сучасних цифрових технологій у сфері податкової звітності дозволить зменшити кількість помилок і підвищити рівень довіри платників до податкових органів.
3. **Адаптація до міжнародних стандартів** Гармонізація податкового законодавства з рекомендаціями ОЕСР (Організації економічного співробітництва і розвитку) сприятиме інтеграції України до світової економіки.

Нормативно-правове забезпечення системи прямого оподаткування в Україні є комплексною структурою, що включає національні та міжнародні норми, а також механізми їх практичного застосування. Для забезпечення ефективного функціонування системи прямого оподаткування необхідно вдосконалювати законодавчу базу, забезпечувати її стабільність, зменшувати адміністративний тиск на платників податків та покращувати податкове

адміністрування шляхом цифровізації процесів. Подальше реформування податкової системи має бути спрямоване на підвищення прозорості, ефективності та справедливості податкових відносин.

Аналізуючи податкові системи України та країн ЄС, можна визначити шляхи вдосконалення оподаткування та запропонувати такі заходи:

- посилення боротьби з корупцією;
- ухвалення антиофшорного законодавства;
- підвищення ставок екологічного податку для зменшення шкідливих викидів у довкілля;
- переведення більшої частини фінансових операцій у безготівкову форму за зразком США, що сприятиме зниженню рівня тіньової економіки та покращенню контролю за грошовими потоками;
- запровадження прогресивного оподаткування за прикладом Швеції та Великої Британії, що сприятиме зменшенню соціальної нерівності, збільшенню бюджетних надходжень, зниженню ризику монополізації ринку та підтримці малого й середнього бізнесу;
- посилення контролю за сплатою податків, зокрема запровадження трирівневої системи боротьби з ухиленням від оподаткування, як у Словаччині, що дозволить зменшити частку тіньового сектору економіки та збільшити бюджетні надходження;
- запровадження податку на використання поліетиленових пакетів, як це зроблено в країнах ЄС.

Застосування цих реформ та використання досвіду країн ЄС сприятиме вдосконаленню податкової системи України та підвищенню її ефективності. Реформа податкового законодавства дозволить усунути його недоліки. Порівняно з європейськими країнами, в Україні податковий тиск на бізнес є відносно невисоким, проте система адміністрування податків залишається неефективною. [47]

Обсяг бюджетних надходжень України значною мірою залежить від податкових платежів. Проте існуючі проблеми, зокрема корупція, тіньова економіка та недосконале законодавство, ускладнюють цей процес. Усунення цих перешкод шляхом боротьби з ухиленням від оподаткування та запровадження сучасних механізмів адміністрування сприятиме зростанню надходжень до бюджету. Це, у свою чергу, забезпечить покращення соціального захисту, економічне зростання, підвищення рівня життя громадян, зниження забруднення довкілля та уповільнення інфляційних процесів.

Стратегія оподаткування має орієнтуватися на потреби громадян та розвиток економіки. Реформування податкової системи за європейським зразком сприятиме скороченню соціальної нерівності та зростанню бюджетних доходів. Однією з ключових проблем в Україні залишається несплата податків. Для її вирішення доцільно впровадити ефективну систему контролю за зразком Словаччини.

Держава вже здійснює заходи з удосконалення податкового законодавства з метою підвищення рівня добробуту населення. Усі реформи мають бути спрямовані на підвищення ефективності оподаткування, посилення контролю за податковими платежами та вдосконалення механізмів їхнього адміністрування. Це сприятиме зростанню бюджетних надходжень і зниженню випадків ухилення від сплати податків.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було досягнуто поставлену мету - комплексне дослідження системи прямого оподаткування, виявлення її економічної сутності, особливостей нормативно-правового регулювання, а також оцінювання впливу прямих податків на фінансові результати підприємницької діяльності в Україні.

Прямі податки, як один із основних інструментів фіскальної політики, відіграють важливу роль у формуванні доходів державного бюджету, регулюванні економічних процесів, забезпеченні соціальної рівноваги та перерозподілі національного доходу. Теоретичний аналіз показав, що прямі податки мають низку визначальних характеристик – вони сплачуються безпосередньо платником зі своїх доходів або майна, не перекладаються на інші суб'єкти, залежать від фінансової спроможності платника та дозволяють запроваджувати елементи соціальної справедливості в податковій політиці. Пряме оподаткування має глибокі історичні корені, які трансформувалися під впливом змін у політичних, економічних та соціальних умовах.

На сучасному етапі прямі податки зберігають ключову роль у податкових системах більшості країн світу. Зокрема, податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств становлять значну частину бюджету в розвинених країнах. Водночас важливою тенденцією є зменшення частки прямих податків у загальній структурі доходів бюджету за рахунок зростання значення непрямих податків, що є менш чутливими до економічних коливань та легше адмініструються. У цьому контексті важливим викликом є необхідність забезпечення балансу між фіскальною ефективністю та соціальною справедливістю.

Було здійснено аналіз сучасного стану прямого оподаткування в Україні. Дослідження показало, що основними видами прямих податків в Україні є податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), військовий збір, податок на прибуток підприємств, податок на майно (у тому числі податок на нерухоме майно, транспортний податок та плата за землю). Аналіз динаміки податкових

надходжень до державного бюджету за період 2020–2024 років свідчить про стабільне зростання обсягів надходжень від ПДФО навіть в умовах пандемії та війни. Водночас надходження від податку на прибуток демонстрували коливання, пов'язані з економічною активністю підприємств.

Значна увага приділялася аналізу податкового навантаження на прикладі конкретного підприємства, що дозволило зробити висновки про реальний вплив податкової системи на господарську діяльність суб'єкта. Встановлено, що рівень податкового навантаження в умовах України залишається відчутним, особливо для малого та середнього бізнесу. Додатковим обтяженням для підприємств стали наслідки війни: втрата ринків збуту, руйнування виробничих потужностей, зростання витрат на логістику та енергоресурси. За таких умов надзвичайно важливою є передбачуваність податкової політики, прозорість адміністрування, спрощення процедур звітності та зменшення тиску з боку контролюючих органів.

Проаналізовано міжнародний досвід функціонування систем прямого оподаткування на прикладі країн ЄС. Аналіз показав, що ці країни успішно застосовують альтернативні підходи до оподаткування доходів підприємств. На основі аналізу переваг і недоліків цих систем зроблено висновок про доцільність адаптації окремих елементів європейського досвіду в українську практику з урахуванням національних особливостей. Зокрема, доцільним є впровадження стимулів для реінвестування прибутків, подальша цифровізація податкового адміністрування, забезпечення стабільності податкового законодавства та зменшення кількості винятків і пільг, які часто створюють можливості для ухилення від оподаткування.

Отже, результати дипломної роботи засвідчили, що система прямого оподаткування має стратегічне значення для фінансової стабільності держави, соціального добробуту населення та економічного зростання. Попри наявні проблеми, потенціал для розвитку цієї системи є значним. За умови впровадження системних реформ, адаптації кращих європейських практик та забезпечення відкритого діалогу між державою, бізнесом і громадянами

можливо створити ефективну, справедливу та прозору систему прямого оподаткування, яка відповідатиме сучасним викликам і сприятиме сталому розвитку України в європейському просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Красота О. Г., Красота Е. Г. Суть та класифікація податків, 2016. 4 с.
2. Податки: підручник, ред. Д. Чорниця. - 2 —Ард., Удосконалений. і додати. - М.: Фінанси та статистика, 1996. 4 с.
3. Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. Податкова система. Навчальний посібник. Харків; Видавництво «Діса плюс», 2019. 402 с.
4. Кулішер І.М. Нариси фінансової науки. - питання. 1. - Петроград: Наука та школа, 1919.
5. Турянський Ю. І. Історичний досвід становлення системи прямого оподаткування в європейських країнах. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2014. 282-289 с.
6. Ярошенко Ф.О., Павленко В. Л., Павленко В. Л.. Історія податків та оподаткування в Україні, *Ірпінь: Академія ДПС Укр*, 2002.
7. Іванов Ю.Б., Крисоватий А.І., Десятнюк О. М. "Податкова система.", 2006.
8. Нікітішин А. О. Система оподаткування доходів фізичних осіб: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00. 08. Київ, 2009. 20 с.
9. Опара Я. В. Економічний зміст та значення податку на доходи фізичних осіб в системі податків, 2020.
10. Левченко О. Ю. Податок на прибуток підприємств: економічна сутність та роль в економіці. Забезпеченні економічної стабільності держави, 2023. 25 с.
11. Чижова Т. В. Єдиний податок та його роль в сучасному підприємницькому просторі, 2022.
12. Данилів П. Особливості адміністрування земельного податку Наукові перспективи (*Naukovì perspektivi*), 2023.
13. Майстренко О. Податок на нерухоме майно як додаткове джерело наповнення місцевих бюджетів. *Право України*, (2009).
14. Носевич В., Артюх О. Сучасні проблеми прямого оподаткування в Україні. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, 2023. 11-20 с.

- 15.Мандрик В. О., Новак У. П. Екологічний податок в Україні: зарубіжний досвід, сучасні реалії, напрями удосконалення. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2016, 20-26 с.
- 16.Ліпковська М. Я., Марич Х. М. Екологічний податок в умовах воєнного стану. 2022
- 17.Жибер Т. Транспортний податок в Україні: проблеми та напрями їх вирішення. Редакційна колегія, 2022. 13 с.
- 18.Овчаренко А. С. Транспортний податок в Україні: стан і перспективи. *Порівняльно-аналітичне право*, 2015. 191-194 с.
- 19.Малий М. С. Класифікаційні ознаки, переваги та недоліки системи прямого оподаткування. *Фінансові інструменти сталого розвитку держави в умовах системної економічної*, 2024. 44 с.
- 20.Діброва О.Л. Фіскальний та регулюючий ефекти податку на доходи фізичних осіб. Одеса, 2024. 295 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1QbrZDPztBTK97RnjpJGjHSZZK4UDa1O9/view>
- 21.Дмитрів В. Економічна сутність і роль майнових податків в Україні, 2021. 9 с.
- 22.Поддєрьогіним А. М., Вишневським В. П., Атаманчуком О. В. Економічна сутність податків. Редакційна рада, 74 с.
- 23.Поняття та функції податкового регулювання. Реферат. Освіта.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/17982/
- 24.Податковий кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n144>
- 25.Портал «Бюджет для громадян». Access Denied. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2020&budgetType=CONSOLIDATED>
- 26.Новосельська Л. І. Методи оцінювання рівня податкового навантаження на підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2013. 239-244 с.

27. Малахова Ю. А., Чеснакова Л. С. Аналіз методик розрахунку податкового навантаження на підприємства, 2015. 403-404 с.
28. Буцька О. Ю. Методика оцінки податкового навантаження: порівняльний аналіз. Вісник Полтавського університету економіки і торгівлі, 2013. 25–27 с.
29. Кушнірчук Ю. М. Оптимізація рівня фіскального навантаження з метою економічного забезпечення держави. Науковий вісник НЛТУ України, 2010. 161–169 с.
30. Про затвердження форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-15>
31. Гавриленко Н. В. Вплив податкового навантаження підприємницької сфери на національну економіку. Економіка та суспільство, 2007. 12–17с.
32. Балашова О. В. Податковий механізм управління підприємством. Економіка: проблеми теорії і практики, 2003. 918–925 с.
33. Оришин Т. М. Напрями оптимізації податкового навантаження підприємств в контексті податкового планування. Економіка та суспільство, 2021. 25 с.
34. Міністерство фінансів України. Валовий внутрішній продукт (2024). URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2024/>
35. Бойко А. А. Податкове навантаження як критерій ефективності податкової політики. Збірник студентських наукових праць ОНУ, 2013. 334 – 341 с.
36. Ткачик Л. П. Методика проведення податкового аналізу суб'єктами підприємництва, 2013. 81–84 с.
37. Руслан Кравченко: ДПС працює над удосконаленням підходів до розрахунку податкового навантаження. tax.gov.ua. URL: <https://www.tax.gov.ua/media-tsentr/novini/894988.html>
38. Фінансові результати діяльності великих та середніх підприємств за січень–вересень 2024 року. Державна служба статистики України. URL:

- <https://stat.gov.ua/uk/publications/finansovi-rezultaty-diyalnosti-velykykh-ta-serednikh-pidpryyemstv-za-sichen-veresen>
39. Надходження коштів єдиного внеску. tax.gov.ua. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nadhodjennya-podatktiv-i-zboriv--obovyaz/nadhodjennya-koshtiv-edinogo-vnesku>
 40. Державна служба статистики України. Доходи населення. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/dn.htm
 41. Боднарський М. Особливості становлення і розвитку інституту податкових систем в країнах Європейського Союзу. Трансформація податкової та обліково-аналітичної систем в контексті сучасних кризових явищ, 2021. 379 с.
 42. Ткаченко О. Г. Фінансова система ЄС: навч. Посібник, 2024. 45 с.
 43. Top Personal Income Tax Rates in Europe, 2024. Tax Foundation. URL: <https://taxfoundation.org/data/all/eu/top-personal-income-tax-rates-europe-2024/>
 44. Integrated Tax Rates on Corporate Income in Europe, 2024. Tax Foundation. URL: <https://taxfoundation.org/data/all/eu/integrated-tax-rates-corporate-income-europe/>
 45. Corporate Income Tax Rates in Europe. Tax Foundation. URL: <https://taxfoundation.org/data/all/eu/corporate-tax-rates-europe-2024/>
 46. Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Десятнюк О. М. Податкова система. Підручник, 2006. 920 с.
 47. Огренич Ю. О., Сопіна А. Є. Особливості функціонування податкових систем країн ЄС і України та шляхи їх реформування. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка, 2021. 7-16 с.
 48. Гринюк Р. М. Теоретичні аспекти сутності прямого оподаткування суб'єктів господарювання. Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Економіка, 2011. 26-31 с.

- 49.Малий М. С. Класифікаційні ознаки, переваги та недоліки системи прямого оподаткування. Фінансові інструменти сталого розвитку держави в умовах системної економічної, 2024. 44 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності за січень–вересень 2024 року

	Код за КВЕД-2010	Фінансовий результат до оподаткування		Прибуток до оподаткування		Збиток до оподаткування		Кількість збиткових підприємств у % до загальної кількості підприємств	
		січень–вересень 2024, млн.грн	січень–вересень 2023, млн.грн	млн.грн	у % до січня–вересня 2023	млн.грн	у % до січня–вересня 2023	січень–вересень 2024	січень–вересень 2023
Усього		720638,2	486272,9	892788,1	140,0	172149,9	113,6	24,9	24,1
Сільське, лісове та рибне господарство	A	3129,1	306,6	3313,3	582,1	184,2	70,1	37,1	50,0
Промисловість	B+C+D+E	174166,9	116871,0	286037,2	131,3	111870,3	110,8	27,4	25,8
Будівництво	F	1741,0	-1020,6	5878,1	161,6	4137,1	88,8	23,4	29,4
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	84397,0	86478,7	105908,0	99,5	21511,0	107,9	16,9	15,3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	38726,9	37259,6	52554,1	109,1	13827,2	126,9	39,9	40,9
Тимчасове розміщування й організація харчування	I	686,5	1283,0	1905,5	107,3	1219,0	247,7	56,4	50,0
Інформація та телекомунікації	J	26601,0	28021,7	29636,7	100,8	3035,7	219,8	19,7	18,4
Фінансова та страхова діяльність	K	353872,4	196223,8	354808,5	180,1	936,1	126,3	13,6	10,3
Операції з нерухомим майном	L	2678,9	7674,6	8908,8	79,1	6229,9	173,5	33,6	33,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	25855,5	2933,9	27015,9	301,0	1160,4	19,2	22,5	21,3
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	2705,1	4229,0	4176,3	83,3	1471,2	187,2	28,6	32,1
Освіта	P	11,5	-20,1	150,3	662,2	138,8	324,6	66,7	33,3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	2254,7	2454,4	4373,3	109,6	2118,6	137,8	35,6	36,1
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	3689,7	3516,9	8000,1	217,0	4310,4	2541,1	42,2	38,9
Надання інших видів послуг	S	122,0	60,4	122,0	88,5	-	-	-	14,3

Додаток Б

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 5 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство		Дата(рік,місяць,число)	Коди		
			2020	01	01
Територія	Святошинський район м. Києва	за ЄДРПОУ	8038600000		
Організаційно-правова форма господарювання	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОАТУУ	240		
Вид економічної діяльності	Неспеціалізована оптова торгівля	за КОПФГ	46.90		
Середня кількість працівників, осіб	3	за КВЕД			
Одиниця виміру:	тис. грн. з одним десятковим знаком				
Адреса, телефон					

I.Баланс на 31 грудня 2019 р.

Актив	Форма № 1-м Код за ДКУД		1801006
	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
первісна вартість	1001	-	-
накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби :	1010	-	104,5
первісна вартість	1011	-	110,6
знос	1012	(-)	(6,1)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	-	104,5
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	-	1 536,6
у тому числі готова продукція	1103	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	-	69,1
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	-	24,3
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	-	876,8
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	4,2
Усього за розділом II	1195	-	2 511,0
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	-	2 615,5

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	-	1,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-	1 228,3
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	-	1 229,3
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	-	17,1
розрахунками з бюджетом	1620	-	270,9
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	269,6
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	-	1 098,2
Усього за розділом III	1695	-	1 386,2
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	-	2 615,5

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2019 р.

		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	7 594,7	-	
Інші операційні доходи	2120	66,1	-	
Інші доходи	2240	18,8	-	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	7 679,6	-	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(5 699,5)	(-)	
Інші операційні витрати	2180	(466,3)	(-)	
Інші витрати	2270	(15,8)	(-)	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(6 181,6)	(-)	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	1 498,0	-	
Податок на прибуток	2300	(269,6)	(-)	
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	1 228,4	-	

Керівник

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Додаток В

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 5 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	Дата(рік,місяць,число)	Коди		
		2021	01	01
Територія	Святошинський район м. Києва	за СДРПОУ		
Організаційно-правова форма господарювання	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОАТУУ	8038600000	
Вид економічної діяльності	Неспеціалізована оптова торгівля	за КОПФГ	240	
Середня кількість працівників, осіб	6	за КВЕД	46.90	
Одиниця виміру:	тис. грн. з одним десятковим знаком			
Адреса, телефон				

1.Баланс на 31 грудня 2020 р.

		Форма № 1-м	Код за ДКУД	1801006
Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду	
1	2	3	4	
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	-	-	
первісна вартість	1001	-	-	
накопичена амортизація	1002	(-)	(-)	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-	
Основні засоби :	1010	104,5	77,7	
первісна вартість	1011	110,6	122,9	
знос	1012	(6,1)	(45,2)	
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-	
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-	
Інші необоротні активи	1090	-	-	
Усього за розділом I	1095	104,5	77,7	
II. Оборотні активи				
Запаси :	1100	1 536,6	3 642,1	
у тому числі готова продукція	1103	-	-	
Поточні біологічні активи	1110	-	-	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	69,1	127,0	
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	19,8	
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	24,3	2,3	
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-	
Гроші та їх еквіваленти	1165	876,8	228,1	
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-	
Інші оборотні активи	1190	4,2	33,7	
Усього за розділом II	1195	2 511,0	4 053,0	
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-	
Баланс	1300	2 615,5	4 130,7	

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1,0	1,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 228,3	2 096,0
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	1 229,3	2 097,0
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	17,1	856,7
розрахунками з бюджетом	1620	270,9	190,5
у тому числі з податку на прибуток	1621	269,6	190,5
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	1 098,2	986,5
Усього за розділом III	1695	1 386,2	2 033,7
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	2 615,5	4 130,7

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2020 р.

Форма № 2-м Код за ДКУД 1801007			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	5 785,9	7 594,7
Інші операційні доходи	2120	52,5	66,1
Інші доходи	2240	16,7	18,8
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	5 855,1	7 679,6
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(3 772,2)	(5 699,5)
Інші операційні витрати	2180	(986,2)	(466,3)
Інші витрати	2270	(38,6)	(15,8)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(4 797,0)	(6 181,6)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	1 058,1	1 498,0
Податок на прибуток	2300	(190,5)	(269,6)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	867,6	1 228,4

Керівник

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Додаток Г

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	Дата(рік,місяць,число)	Коди		
		2022	01	01
Територія	за ЄДРПОУ	42829426		
Організаційно-правова форма господарювання	за КАТОТТГ	UA80000000000075983		
Вид економічної діяльності	за КОПФГ	240		
Середня кількість працівників, осіб	за КВЕД	46.90		
Одиниця виміру:	тис. грн. з одним десятковим знаком			
Адреса, телефон	вулиця Рахманінова, буд. 30/13, кв. 56, м. Київ, 03164	0687507411		

I.Баланс на 31 грудня 2021 р.

Актив		Код	На початок	На кінець
1		рядка	звітного року	звітного періоду
2		3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	-	-	-
Первісна вартість	1001	-	-	-
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-	-
Основні засоби :	1010	77,7	56,7	
первісна вартість	1011	122,9	143,6	
знос	1012	(45,2)	(86,9)	
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-	-
Усього за розділом I	1095	77,7	56,7	
II. Оборотні активи				
Запаси :	1100	3 642,1	4 150,9	
у тому числі готова продукція	1103	-	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	127,0	57,9	
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	19,8	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	2,3	456,7	
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	228,1	38,1	
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-	-
Інші оборотні активи	1190	33,7	37,1	
Усього за розділом II	1195	4 053,0	4 740,7	
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття				
Баланс	1300	4 130,7	4 797,4	

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1,0	1,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	2 096,0	3 538,7
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	2 097,0	3 539,7
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	856,7	132,0
розрахунками з бюджетом	1620	190,5	354,8
у тому числі з податку на прибуток	1621	190,5	316,7
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	986,5	770,9
Усього за розділом III	1695	2 033,7	1 257,7
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	4 130,7	4 797,4

2. Звіт про фінансові результати
за _____ Рік 2021 _____ р.

		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	8 529,5	5 785,9	
Інші операційні доходи	2120	125,2	52,5	
Інші доходи	2240	72,4	16,7	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	8 727,1	5 855,1	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(5 676,1)	(3 772,2)	
Інші операційні витрати	2180	(1 255,3)	(986,2)	
Інші витрати	2270	(36,3)	(38,6)	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(6 967,7)	(4 797,0)	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	1 759,4	1 058,1	
Податок на прибуток	2300	(316,7)	(190,5)	
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	1 442,7	867,6	

Керівник

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

(підпис)

(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад

Додаток Д

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	Дата(рік,місяць,число) за ЄДРПОУ	Коди		
		2023	01	01
Територія	Святошинський район м. Києва	42829426		
Організаційно-правова форма господарювання	Товариство з обмеженою відповідальністю	UA80000000000875983		
Вид економічної діяльності	Неспеціалізована оптова торгівля	240		
Середня кількість працівників, осіб	6	46.90		
Одиниця виміру:	тис. грн. з одним десятковим знаком			
Адреса, телефон	вулиця Рахманінова, буд. 30/13, кв. 56, м. Київ, 03164	0687507411		

1.Баланс на 31 грудня 2022 р.

Актив	Форма № 1-м Код за ДКУД		1801006
	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
Первісна вартість	1001	-	-
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби :	1010	56,7	26,2
первісна вартість	1011	143,6	143,6
знос	1012	(86,9)	(117,4)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	56,7	26,2
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	4 150,9	4 828,1
у тому числі готова продукція	1103	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	57,9	118,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	277,9
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	456,7	390,8
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	38,1	2,1
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	37,1	39,7
Усього за розділом II	1195	4 740,7	5 657,4
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	4 797,4	5 683,6

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1,0	1,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3 538,7	4 862,5
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	3 539,7	4 863,5
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	132,0	323,1
розрахунками з бюджетом	1620	354,8	290,7
у тому числі з податку на прибуток	1621	316,7	290,7
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	770,9	206,3
Усього за розділом III	1695	1 257,7	820,1
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
Баланс	1900	4 797,4	5 683,6

2. Звіт про фінансові результати
за _____ Рік 2022 _____ р.

Стаття		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
1	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4 397,6	8 529,5	
Інші операційні доходи	2120	108,0	125,2	
Інші доходи	2240	45,4	72,4	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	4 551,0	8 727,1	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2 238,2)	(5 676,1)	
Інші операційні витрати	2180	(654,6)	(1 255,3)	
Інші витрати	2270	(43,9)	(36,3)	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(2 936,7)	(6 967,7)	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	1 614,3	1 759,4	
Податок на прибуток	2300	(290,6)	(316,7)	
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	1 323,7	1 442,7	

Керівник

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

(підпис)

(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	Дата(рік,місяць,число)	Коди		
		2024	01	01
Територія	за ЄДРПОУ	42829426		
Організаційно-правова форма господарювання	за КАТОТГГ ¹	UA80000000000875983		
Вид економічної діяльності	за КОПФГ	240		
Середня кількість працівників, осіб	за КВЕД	46.90		
Одиниця виміру:	тис. грн. з одним десятковим знаком			
Адреса, телефон	вулиця Рахманінова, буд. 30/13, кв. 56, м. Київ, 03164	0687507411		

1.Баланс на 31 грудня 2023 р.

		Форма № 1-м	Код за ДКУД	1801006
Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду	
1	2	3	4	
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	-	-	
Первісна вартість	1001	-	-	
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-	
Основні засоби :	1010	26,2	3,6	
первісна вартість	1011	143,6	143,6	
знос	1012	(117,4)	(140,0)	
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-	
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-	
Інші необоротні активи	1090	-	-	
Усього за розділом I	1095	26,2	3,6	
II. Оборотні активи				
Запаси :	1100	4 828,1	5 304,8	
у тому числі готова продукція	1103	-	-	
Поточні біологічні активи	1110	-	-	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	118,8	42,2	
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	277,9	37,6	
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	390,8	988,5	
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-	
Гроші та їх еквіваленти	1165	2,1	24,3	
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-	
Інші оборотні активи	1190	39,7	97,0	
Усього за розділом II	1195	5 657,4	6 494,4	
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття				
Баланс	1300	5 683,6	6 498,0	

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1,0	1,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	4 862,5	5 506,3
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	1495	4 863,5	5 507,3
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	323,1	302,3
розрахунками з бюджетом	1620	290,7	141,3
у тому числі з податку на прибуток	1621	290,7	141,3
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	206,3	547,1
Усього за розділом III	1695	820,1	990,7
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	5 683,6	6 498,0

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2023 р.

		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	3 102,2	4 397,6	
Інші операційні доходи	2120	10,0	108,0	
Інші доходи	2240	38,5	45,4	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	3 150,7	4 551,0	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1 575,6)	(2 238,2)	
Інші операційні витрати	2180	(760,1)	(654,6)	
Інші витрати	2270	(29,8)	(43,9)	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(2 365,5)	(2 936,7)	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	785,2	1 614,3	
Податок на прибуток	2300	(141,3)	(290,6)	
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	643,9	1 323,7	

Керівник

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

(підпис)

(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад

Інтегровані ставки податків на корпоративний дохід у Європі, 2024					
Країна	Номінальна ставка податку на корпоративний дохід	Найвища ставка податку на дивіденди	Інтегрована ставка податку на корпоративний дохід (дивіденди)	Найвища ставка податку на приріст капіталу	Інтегрована ставка податку на корпоративний дохід (приріст капіталу)
Австрія	23,00	27,50	44,18	27,50	44,18
Бельгія	25,00	30,00	47,50	0,00	25,00
Чехія	21,00	23,00	39,17	0,00	21,00
Данія	22,00	42,00	54,76	42,00	54,76
Естонія	20,00	0,00	20,00	20,00	36,00
Фінляндія	20,00	28,90	43,12	34,00	47,20
Франція	25,83	34,00	51,04	34,00	51,04
Німеччина	29,93	26,38	48,41	26,38	48,41
Греція	22,00	5,00	25,90	15,00	33,70
Угорщина	9,00	15,00	22,65	15,00	22,65
Ісландія	21,00	22,00	38,38	22,00	38,38
Ірландія	12,50	51,00	57,13	33,00	41,38
Італія	24,00	26,00	43,76	26,00	43,76
Латвія	20,00	0,00	20,00	20,00	36,00
Литва	15,00	15,00	27,75	20,00	32,00
Люксембург	24,94	21,00	40,70	0,00	24,94
Нідерланди	25,80	33,00	50,29	36,00	52,51
Норвегія	22,00	37,84	51,52	37,80	51,48
Польща	19,00	19,00	34,39	19,00	34,39
Португалія	31,50	28,00	50,68	28,00	50,68
Словацька республіка	21,00	10,00	28,90	0,00	21,00
Словенія	22,00	25,00	41,50	0,00	22,00
Іспанія	25,00	28,00	46,00	0,28	25,21
Швеція	20,60	30,00	44,42	30,00	44,42
Швейцарія	19,65	22,16	37,45	0,00	19,65
Індичка	25,00	20,00	40,00	0,00	25,00
Великобританія	25,00	39,35	54,50	20,00	40,00
Середній	21,92	24,41	40,89	18,74	36,55
США (для порівняння)	25,63	28,73	46,99	29,3	47,42

Джерело: [45]